

AUTEURS

FREEK HERMENS

MAAIKE VAN KAPEL

RON VAN WONDEREN

MARIJKE BOOIJINK

Kennisplatform
Integratie &
Samenleving

MAART 2016

Preventie van radicalisering

PRAKTIJKVOORBEELDEN VAN AANPAKKEN

GERICHT OP KWETSBARE JONGEREN

DIE VATBAAR ZIJN VOOR RADICALISERING

Ten geleide

Radicalisering is een precair onderwerp. Bij de ontwikkeling en toepassing van aanpakken tegen radicalisering is het van groot belang gebruik te maken van bestaande kennis en ervaring. Concrete praktijkvoorbeelden van aanpakken zijn echter lastig vindbaar, omdat ze veelal lokaal en projectmatig van karakter zijn. Kennisplatform Integratie en Samenleving heeft geïnventariseerd welke praktijken in Nederland in de afgelopen jaren zijn ontwikkeld en worden toegepast om radicalisering te voorkomen. Een selectie daarvan wordt middels dit rapport beknopt beschreven. Het zijn voorbeelden. Ze dienen ter inspiratie van diegenen die radicalisering willen tegengaan bij hun zoektocht naar een passende aanpak.

De praktijkvoorbeelden in deze rapportage richten zich op uiteenlopende doelgroepen, hebben diverse doelstellingen en gebruiken verschillende methodes. De selectie vond plaats op basis van inhoud en diversiteit, met als belangrijkste doelstelling te laten zien wat er zoal wordt gedaan als het om interventies tegen radicalisering gaat. Met de selectie en beschrijving van de praktijkvoorbeelden wil het kennisplatform een zo divers mogelijk beeld geven van mogelijke aanpakken. Tijdens het project is overlegd over selectiecriteria met experts, betrokkenen bij de aanpak van radicalisering op beleids- en uitvoerend niveau, en interventieontwikkelaars.

De selectie heeft níet plaatsgevonden op basis van (bewezen) effectiviteit. Dit soort evaluatieonderzoek ontbreekt in de regel voor interventies die zich richten op het voorkomen van radicalisering.

Een belangrijk selectie criterium was dat aanpakken specifiek moeten zijn ontwikkeld om radicalisering tegen te gaan en dus expliciet het voorkomen of tegengaan van radicalisering als (sub)doel hebben. Daarmee waren aanpakken die indirect een

bijdrage kunnen leveren aan preventie uitgesloten. (Te denken valt aan algemene aanpakken gericht op de versterking van identiteitsontwikkeling bij jongeren, de aanpak van discriminatie of opvoedondersteuning.) Omdat deze inventarisatie zich richt op preventie zijn ook de-radicaliseringsinterventies (zoals exit-strategieën) buiten beschouwing gebleven.

Andere selectiecriteria waren: de aanpak moet zijn ontwikkeld en uitgevoerd in Nederland en ontwikkeld en/of uitgevoerd in de periode 2005-2015. De aanpakken moesten vindbaar zijn via openbare bronnen. Het is goed mogelijk dat wij veelbelovende aanpakken niet op het spoor zijn gekomen, omdat deze niet via openbare bronnen vindbaar zijn.

De inzet van één van de praktijkvoorbeelden uit deze lijst is niet voldoende om radicalisering bij jongeren te kunnen voorkomen. Minstens even belangrijk is de manier waarop de aanpak wordt uitgevoerd, en aandacht voor de werkzame elementen binnen een aanpak. Een aanpak richt zich vaak op één of enkele factoren die bijdragen aan de voedingsbodem voor radicalisering. Juist een integrale aanpak en brede benadering, die zich richt op een combinatie van factoren, heeft de meeste potentie. In bijlage 1 staat het format van de aanpakbeschrijving met een aantal vaste elementen, inclusief toelichting, zoals ontwikkelaar, doelen, doelgroep, aanpak, werkzame elementen en voedingsbodem. Wij hopen dat deze voorbeelden kunnen bijdragen aan intensivering van de aanpak tegen radicalisering, ten behoeve van de samenleving en voor de betrokkenen zelf.

INHOUD

Inleiding	4
Overzicht van de 13 praktijkvoorbeelden	5
1 Bondgenoten	7
2 Hulplijn (ondersteuning ouders bij) radicalisering	10
3 BOUNCE	12
4 Brug over inter-generationale gesprekken	15
5 De kracht van vaders	18
6 Deskundigheidsbevordering moskeedocenten	20
7 Diamant	22
8 Fort van de Democratie	25
9 Meldpunt De-radicalisering Asadaaka	27
10 Radicx	29
11 TERRA Toolkit	31
12 Training eerstelijns-professionals RadarAdvies	33
13 Working with potentially violent loners in the care sector	36
Opzet van het project	39
Literatuurlijst	42
BIJLAGE Format beschrijving praktijkvoorbeelden	43

Welke aanpakken zijn er om radicalisering te voorkomen? Die vraag leeft onder veel mensen onder meer bij gemeenten, de politie en welzijns-, onderwijs- en maatschappelijke organisaties. De gevolgen van radicalisering zijn problematisch, zowel op het gebied van veiligheid, als op het gebied van het samenleven van verschillende bevolkingsgroepen in ons land.

Bij de ontwikkeling en toepassing van aanpakken is het van groot belang gebruik te maken van bestaande kennis en ervaring. Concrete aanpakken zijn echter lastig vindbaar, omdat ze niet zijn opgenomen in databanken effectieve interventies. Meestal zijn ze daarvoor te lokaal en projectmatig van karakter. Ze staan niet op papier en zijn nog weinig geëvalueerd, wat een voorwaarde is voor opname in een databank.

Om die reden heeft Kennisplatform Integratie en Samenleving in 2015 een eerste inventarisatie gemaakt van aanpakken die lokaal in Nederland zijn ontwikkeld en toegepast om (onder andere) radicalisering te beperken (praktijkvoorbeelden). En om een aantal van deze praktijkvoorbeelden via beknopte beschrijvingen te ontsluiten. De inventarisatie focust zich op aanpakken gericht op voor radicalisering vatbare islamitische jongeren. Andere vormen van radicalisering, zoals rechts- en dierenextremisme, blijven buiten beschouwing, evenals aanpakken gericht op de-radicalisering.

De praktijkvoorbeelden dienen als voorbeeld voor diegenen die radicalisering willen tegengaan bij hun zoektocht naar een passende aanpak. Een zoektocht die begint bij het nadenken over het vraagstuk, de doelstellingen en bijbehorende type aanpak.

Belangrijk: De in dit overzicht weergegeven praktijkvoorbeelden zijn niet onderzocht op bewezen effectiviteit. Op basis van de inventarisatie en beschrijving door de auteurs van deze rapportage is het de inschatting dat elementen uit deze aanpakken in meer of mindere mate kunnen worden gebruikt in projecten

gericht op voor radicalisering vatbare kwetsbare jongeren. Een aantal van de in deze rapportage genoemde praktijkvoorbeelden zal in 2016 door KIS nader worden beschreven en doorontwikkeld, ook met het oog op het onderzoeken van de mogelijk werkbare elementen. De genoemde praktijkvoorbeelden vormen dan ook met nadruk geen blauwdruk voor een effectieve aanpak. Voor een effectieve aanpak geldt dat altijd maatwerk noodzakelijk is. Wel kan via deze rapportage inspiratie worden opgedaan en contact worden gelegd met ontwikkelaars om ervaringen uit te wisselen.

De sinds 2014 en 2015 ontwikkelde recente interventies, gericht op het voorkomen van radicalisering naar aanleiding van het uitreizen van personen richting Syrië, staan (m.u.v. 1 interventie) niet opgenomen in dit overzicht. Veel van deze interventies lopen nog maar kort of worden binnenkort opgestart en zijn nog niet beschreven. Mocht u informatie willen hebben over uw probleemstelling en welke interventie daarbij mogelijk passend is, dan adviseren wij u contact op te nemen met de Expertiseunit Sociale Stabiliteit van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, www.socialestabiliteit.nl. Deze adviseurs hebben de meest actuele kennis over interventies en kunnen u eventueel doorverwijzen.

Dit project is uitgevoerd in samenwerking met de Stichting Interculturele Participatie en Integratie (S-IPi). Ook hebben we mensen uit het werkveld nauw betrokken bij de uitvoering. Het hart van deze rapportage zijn 13 praktijkvoorbeelden, geselecteerd uit een zeer brede inventarisatie van ruim 200 praktijkvoorbeelden. Daaraan gaat een uitleg vooraf over hoe deze praktijkvoorbeelden te lezen en wat ze betekenen. Evenals een korte analyse die een overkoepelend beeld geeft van deze 13 praktijkvoorbeelden: om wat voor aanpakken gaat het hier eigenlijk? De rapportage eindigt met een uiteenzetting van de manier waarop het project is uitgevoerd en hoe de praktijkvoorbeelden voor deze publicatie zijn geselecteerd.

Overzicht van de 13 praktijkvoorbeelden

De beschreven aanpakken in deze rapportage richten zich op uiteenlopende doelgroepen, hebben diverse doelstellingen en gebruiken verschillende methodes. Voordat de 13 praktijkvoorbeelden worden beschreven, volgt hieronder een korte beschrijving van de overeenkomsten en verschillen tussen de praktijkvoorbeelden.

ONTWIKKELAAR

Ongeveer de helft van de praktijkvoorbeelden is ontwikkeld door een particuliere non-profit organisatie of stichting. Deze organisaties zijn wisselend actief op landelijk en lokaal niveau. Daarnaast zitten er een aantal kennisinstituten onder de ontwikkelaars, voornamelijk bij de aanpakken die gebruikmaken van voorlichtingsmateriaal of trainingen. Overige ontwikkelaars zijn politie, een gemeente, een welzijnsorganisatie, een commerciële partij en ZZP'ers.

DOELGROEP

De praktijkvoorbeelden kennen twee typen doelgroepen: de directe en de indirecte doelgroep. De directe doelgroep is de groep die de aanpak direct bereikt, bijvoorbeeld de ouder(s) van de jongere bij een hulplijn of meldpunt. Een van de aanpakken die wij hier beschrijven richt zich specifiek op de rol van vaders. Ook zijn professionals met diverse achtergronden relatief vaak een directe doelgroep van een aanpak, zoals bij trainingen en informatiemateriaal.

De indirecte doelgroep is de zogenaamde profijtgroep: de doelgroep die uiteindelijk moet profiteren van de aanpak. Dit zijn bij alle aanpakken de jongeren zelf, die in wisselende mate kwetsbaar zijn en daarmee vatbaar voor radicalisering. Ongeveer een derde van de praktijkvoorbeelden richt zich op deze jongeren.

DOELEN

De beschreven praktijkvoorbeelden kennen uiteenlopende doelstellingen. De aanpakken gericht op professionals hebben het vaakst als primaire doelstelling *het verhogen van de bewustwording en vergroten van kennis en vaardigheden*. Meestal zijn

deze professionals eerstelijnswerkers werkzaam binnen het onderwijs, politie en welzijn. Verondersteld wordt dat professionals kunnen bijdragen aan het voorkomen van radicalisering als zij het fenomeen radicalisering leren begrijpen, de signalen ervan herkennen, bewust zijn van hun eigen rol en weten wat zij kunnen doen om radicalisering af te remmen. Netwerkvorming van professionals hangt daar vaak mee samen. Bijvoorbeeld wanneer professionals via gezamenlijke trainingsactiviteiten een netwerk opbouwen en leren dat zij radicalisering juist in samenwerking moeten tegengaan. Een andere aanpak richt zich juist op het vergroten van competenties van vrijwillige docenten in plaats van op professionals.

Een aantal aanpakken hebben de doelstelling om *ouders ondersteuning te bieden*. Zoals de meldpunten en hulplijnen waar ouders hun zorgen kunnen melden en bespreken. Bij de Kracht van vaders, BOUNCE en Brug Over is het doel vergroten van bewustwording, kennis en (opvoed)vaardigheden van ouders. Enkele aanpakken richten zich op versteviging van de band tussen ouders en kind.

De aanpakken gericht op (kwetsbare) jongeren hebben als belangrijkste doelstellingen *het vergroten van de weerbaarheid, zelfvertrouwen, positieve identiteitsontwikkeling, kennis en vaardigheden van jongeren*. Voorbeelden daarvan zijn BOUNCE en Diamant. Een aanpak zoals Fort van de Democratie richt zich op het verhogen van bewustwording en kennis van alle jongeren, en niet zozeer op de kwetsbaren onder hen.

Onderscheidend is de aanpak Radicx, die als doel de totstandbrenging van intervisie tussen professionals heeft. Hetzelfde geldt voor de aanpak Bondgenoten, die een duurzaam netwerk op buurt, wijk of gemeentelijk niveau wil opzetten.

AANPAK

De meeste gebruikte aanpak is *Training en voorlichtingsactiviteiten*. Deze richten zich vaak op ouders en professionals in diverse sectoren en wordt uitgevoerd op groepsniveau. Soms

is er nog een vervolg op meer individuele basis. Zoals bij de training *Working with potentially violent loners in the care sector*, waarin na de reguliere training twee deelnemers een supervisiegroep vormen. Ook netwerkvorming komt vaak voor. Zo leren professionals en ouders van elkaar en leren zij elkaars bijdrage herkennen.

Bij aanpakken gericht op zowel jongeren als ouders wordt de methode van *dialogo, gesprek en debat* gebruikt. Dat kunnen activiteiten zijn met ouders en hun eigen kinderen, maar ook met ouders en jongeren in het algemeen.

Aanpakken gericht op (kwetsbare) jongeren bestaan soms alleen uit groepsactiviteiten, in sommige gevallen afgewisseld met individuele opdrachten of een individueel traject. Dat laatste is met name het geval bij Diamant, waar jongeren een portfolio aanleggen en persoonlijke gesprekken voeren met hun trainer. Ook bijzonder aan Diamant is dat ouders een huisbezoek krijgen van de trainers en dat jongeren op zoek gaan naar een stageplek, opleiding of werk.

Andere methoden die in de beschrijvingen van praktijkvoorbeelden terugkomen zijn informatiemateriaal, een intervisie-instrument, creatieve aanpak, netwerkvorming op buurtniveau en ondersteuning door middel van hulplijnen of meldpunten. Deze laatste aanpak betreft ook de vertrouwenspersonen erbij. Zij kunnen melders of hulpvragers ondersteunen en, indien nodig, doorverwijzen naar de hulpverlening.

TOELICHTING OP DE SELECTIE EN HET DOEL VAN DE 13 PRAKTIJKVOORBEELDEN

- De selectie van de praktijkvoorbeelden vond plaats op basis van inhoud en diversiteit. We geven hiermee niet aan dat dit de aanpakken zijn die betrokkenen zouden moeten inzetten. De selectie heeft niet plaatsgevonden op basis van (bewezen) effectiviteit. Dit soort evaluatieonderzoek ontbreekt in de regel.
- Het is zeer goed mogelijk dat wij veelbelovende aanpakken niet op het spoor zijn gekomen, omdat deze niet in openbare bronnen vindbaar waren. De selectie van aanpakken is bedoeld ter inspiratie van het veld. Wij nodigen daarom iedereen uit aanpakken met ons te delen. In 2016 zullen we die aanpakken bekijken en waar interessant en onderscheidend beschrijven we deze ook. In 2016 vindt binnen Kennisplatform Integratie & Samenleving ook een project plaats waarin ingezet wordt op het versterken van enkele aanpakken ter preventie van radicalisering. Het doel

is deze aanpakken overdraagbaar te maken, de onderbouwing te versterken en in een enkel geval te evalueren.

- Met deze selectie van aanpakken wilden we een zo divers mogelijk beeld geven van de aanpakken ter preventie van radicalisering. We hebben niet nagestreefd een volledig beeld te geven van alle mogelijke doelgroepen, doelstellingen en methodes binnen deze aanpakken.
- De aanpakken zijn gericht op de preventie van radicalisering. De-radicaliseringsaanpakken blijven bij deze inventarisatie dus buiten beschouwing.
- De inzet van één of meerdere aanpakken uit deze lijst van praktijkvoorbeelden zorgt er niet per definitie voor dat radicalisering wordt voorkomen. Minstens even belangrijk is de manier waarop de aanpak wordt uitgevoerd. En om te kijken naar mogelijke werkzame elementen binnen een aanpak.
- Met deze lijst impliceren wij niet dat de inzet van één aanpak alleen de beste manier is om radicalisering te voorkomen. Een aanpak richt zich vaak op één of enkele factoren die bijdragen aan de voedingsbodem voor radicalisering. Juist een integrale aanpak en brede benadering, met daarin aanpakken of een programma dat zich richt op juist die combinatie van factoren, heeft de meeste potentie.
- In bijlage 1 staat het format van de beschrijving van aanpakken met een aantal vaste elementen, inclusief toelichting, zoals ontwikkelaar, doelen, doelgroep, aanpak, mogelijke werkzame elementen en mogelijke triggerfactoren. Dit laatste element moet duidelijk maken op welke factoren de aanpak inzet die kunnen bijdragen aan een radicaliseringsproces. Denk aan achterstelling/discriminatie, zoekend naar identiteit, niet thuis/geaccepteerd voelen in Nederland, weinig kennis van de islam, weinig weerbaarheid en gezinsproblematiek. Mogelijke werkzame elementen binnen de aanpak zijn elementen die ervoor moeten zorgen dat een aanpak effect heeft. Hierbij dient te worden opgemerkt dat de aanpak van één enkel mogelijk werkzaam element niet voldoende kan zijn om radicalisering te voorkomen. Zoals blijkt uit onderzoeken is radicalisering een complex proces waarin verschillende omstandigheden, triggers en persoonlijke omstandigheden een rol spelen. Juist een integrale aanpak en brede benadering, met daarin aanpakken of een programma dat zich richt op juist die combinatie van factoren, heeft de meeste potentie.

1

Praktijkvoorbeeld Bondgenoten

SAMENVATTING

Bondgenoten is de ontwikkeling van een netwerk in een (wijk van een) gemeente om in duurzame verbinding te staan met de lokale gemeenschap. De Politie Utrecht heeft de aanpak in 2007 ontwikkeld. De netwerken moeten sociale onrust in gemeenschappen voorkomen en tegengaan. Om in tijden van onrust - als de politie de openbare orde handhaaft - als politie en gemeenschap niet tegenover, maar juist naast elkaar te staan. Bondgenoten is nadrukkelijk niet een nieuwe netwerkstructuur van professionals, maar een platform van deelnemers die elkaar vaak niet op een natuurlijke manier ontmoeten. Het netwerk van bondgenoten bestaat uit twee vertegenwoordigers van de lokale overheid - gemeente en politie - samen met tien mensen vanuit het informele netwerk in een gemeente of wijk in die gemeente. Zoals de moskee, maatschappelijke organisaties, ondernemers en de individuele burger.

ONTWIKKELAAR

De aanpak is ontwikkeld door de Politie Utrecht in samenwerking met de gemeente Utrecht.

PROBLEEM

Als er sociale onrust ontstaat in een buurt is het problematisch als de politie en gemeente niet de beschikking hebben over duurzame verbindingen met de lokale gemeenschap. Als dit netwerk ontbreekt, kunnen politie en de lokale gemeenschap, met daarin bijvoorbeeld de moskee, maatschappelijke organisaties, ondernemers en de individuele burger, tegenover elkaar komen te staan. Dat zorgt voor spanningen/polarisatie tussen groepen in de buurt, bijvoorbeeld de politie en bewoners.

DOELGROEP

De aanpak richt zich op de gemeenschap binnen een gemeente of wijk. Die gemeenschap is een brede doelgroep van professionals werkzaam bij politie en gemeente en het informele netwerk dat in verbinding staat met deze professionals. Voorbeelden van leden van dit informele netwerk zijn de moskee, maatschappelijke organisaties, ondernemers en de individuele burger. Zij vertegenwoordigen een verscheidenheid aan doelgroepen en zorgen ervoor dat deze doelgroepen in een gebied worden gehoord en bereikt.

DOELEN

Bondgenoten is een preventieve aanpak. De belangrijkste doelstelling is netwerken te vormen en verbindingen te maken, die sociale onrust in gemeenschappen moeten voorkomen en tegengaan. Om in tijden van onrust - als de politie de openbare orde handhaaft - als politie en gemeenschap niet tegenover, maar juist naast elkaar te staan. Onrust die mogelijk ontstaat na signalen van radicalisering, uitreizigers of terroristische aanslagen zoals in Parijs. Een andere en meer indirecte doelstelling is versterking van de informatiepositie van de politie en gemeente.

AANPAK

Het netwerk Bondgenoten is een netwerk op wijk of gemeentelijk niveau dat in duurzame verbinding staat met de lokale gemeenschap. De bondgenoten praten over actuele thema's, zoals jongerenoverlast, discriminatie, en onrust rond de jaarwisseling. In 2015 en de jaren ervoor stond radicalisering stond regelmatig op de agenda. Zo kwamen de gemeenschap, de politie en gemeente na de aanslagen in Parijs op zeer korte termijn bijeen om in gesprek te gaan.

Bondgenoten is een platform van deelnemers die elkaar vaak niet op een natuurlijke manier ontmoeten. Het idee hierachter is dat professionele partijen elkaar al vaak genoeg in netwerkverbanden tegenkomen en spreken. Het netwerk van bondgenoten

bestaat uit twee vertegenwoordigers van de lokale overheid - gemeente en politie – samen met tien mensen vanuit het informele netwerk in een gemeente of wijk in die gemeente. De bondgenoten zijn in de regel burgers die veel kennis en kundigheid hebben over en een groot netwerk en achterban bezitten binnen een gebied. Het is van het gebied afhankelijk welke mensen aan tafel zitten.

De vaste kern van bondgenoten komt vijf keer per jaar bijeen en overlegt dan twee uur. De organisatie hiervan ligt bij de gemeente en politie. Als de omstandigheden daarom vragen dan zijn er extra bijeenkomsten. Bondgenootschap is niet vrijblijvend, maar vraagt ook betrokkenheid en verantwoordelijkheid. Het netwerk rekent op de inzet van alle bondgenoten. Door voor een vaste kern te kiezen ontstaat er een grote vertrouwensbasis. Zij werken op een basis van gelijkwaardigheid en vertrouwen met elkaar samen. Deze gezamenlijkheid is ook de kracht van de aanpak. Zo verandert de samenstelling van het netwerk alleen in overleg met alle bondgenoten. Zowel politie, gemeente als bondgenoten kunnen nieuwe deelnemers aandragen. Ook al heeft de politie een verbindende rol; er is niet één duidelijke regisseur binnen Bondgenoten of iemand die het overleg voorziet. Bondgenoten is nadrukkelijk geen casusoverleg, ook al worden personen soms wel besproken. Bij een uitreiziger, terugkeerder, achterblijver of risicojongere denken de bondgenoten wel na of zij in contact kunnen treden met deze jongere of zijn/haar sociale omgeving. Het is dan duidelijk een aanvulling op de repressieve rol van de politie.

RANDVOORWAARDEN

- Als politie en gemeente tijd, middelen en capaciteit vrijmaken om het netwerk te onderhouden.
- Steeds dezelfde groep van twaalf mensen, gemeente en politie samen met tien bondgenoten, aan tafel.
- Vijf momenten waarop de bondgenoten bij elkaar komen.
- Geen hiërarchie; een horizontale verhouding
- Maximaal tien deelnemers naast een vertegenwoordiger van de politie en gemeente
- De koppeling van een lunch of diner aan de bijeenkomst kan de opkomst verhogen en ook de informele en vertrouwelijke sfeer bevorderen.

WAAR WORDT DE AANPAK UITGEVOERD?

De aanpak wordt uitgevoerd op gemeentelijk of wijkniveau.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Het bondgenootschap is een samenwerkingsverband tussen politie, gemeente en het informele netwerk in een gemeente of wijk. Zoals de moskee, maatschappelijke organisaties, ondernemers en de individuele burger.

PRAKTIJKERVARINGEN

Bondgenoten is voor het eerst uitgevoerd in het jaar 2007 in de Utrechtse wijk Overvecht. Ook andere wijken in de stad Utrecht zijn daarna volgens deze methode gaan werken. Begin 2015 heeft de leiding van de Politie eenheid Midden-Nederland opdracht gegeven aan alle basisteams deze methode te hanteren en in te zetten. In de stad Utrecht is er naast zes netwerken van bondgenoten op wijkniveau, ook een wijkoverstijgend bondgenootschap op stedelijk niveau. Ook in andere gemeenten binnen de politie-eenheid Utrecht wordt de aanpak nu uitgevoerd. In de toekomst komt er mogelijk ook eenzelfde netwerk op regionaal niveau. Verder is er interesse vanuit andere politie-eenheden in deze aanpak.

Aan de hand van praktijkervaringen van de betrokkenen is de aanpak gedurende de jaren doorontwikkeld. Deze praktijkervaringen zijn niet op papier gezet.

TOEPASBAARHEID

Bondgenoten is een aanpak ontwikkeld door en ingezet binnen de Politie Utrecht. Er is geen openbaar handboek aanwezig over hoe de aanpak in te zetten.

CONTACTPERSOON

Rachid Habchi, Projectleider Netwerkontwikkeling/bondgenoten en Landelijk projectleider Netwerk Divers Vakmanschap
06 - 53118093
rachid.habchi@politie.nl

BESCHIKBARE MATERIALEN

Niet aanwezig

OVERZICHT

Categorie ontwikkelaar/ uitvoerder	Politie
Doelgroep direct	Professionals: politie, professionals: gemeente, moskeeën, Individuele burger, maatschappelijke organisaties migranten, maatschappelijke organisaties niet-migranten, een gemeenschap, een buurt of deel van een stad.
Doelgroep indirect	Alle inwoners (de gehele gemeenschap) binnen een buurt, wijk of gemeente
Categorie doelstellingen	Netwerkvorming, Overbruggend contact, versterken gemeenschap, versterken binding met samenleving, Verhogen bewustwording en kennis professionals, Verhogen bewustwording en kennis professionals sleutelfiguren
Gebruikte methoden	Debat/gesprekken, Netwerkvorming, dialoog tussen groepen
Mogelijke triggerfactoren	polarisatie/spanningen tussen groepen
Mogelijk werkzame elementen	Netwerkvorming, Overbruggend contact, versterken gemeenschap, versterken binding met samenleving, Verhogen bewustwording en kennis professionals, Verhogen bewustwording en kennis professionals sleutelfiguren

VERGELIJKBARE AANPAKKEN:

- Werving van sleutelfiguren, Gemeente Amsterdam. Het werven van sleutelfiguren die in staat zijn te signaleren en te interveniëren en die een bijdrage kunnen leveren aan het vergroten van de religieuze weerbaarheid tegen radicalisme en extremisme in hun eigen netwerk. Bron: PAS, IHH, COT (2007), Amsterdam tegen Radicalisering. Gemeente Amsterdam.
- NJi/Muslim Youth Project, Nederlands Jeugdinstituut (Nji) en het Institute for Training and Development (ITD) uit de VS. Uitwisseling (studiereizen) tussen Nederland en de VS, en een tweedaagse conferentie van 70 à 80 deelnemers uit de jeugdsector over een vergelijking van het Amerikaanse en Nederlandse beleid ten aanzien van migratie en integratie. Bron: http://test.itd-amherst.org/pdfs/nemy_evaluation.pdf
- Sleutelfiguren en Verbinding tussen mensen en groepen, Scholten en Partners. Het samenbrengen en versterken van partners in strategische netwerken en de opbouw en uitwisseling van kennis en expertise rondom complexe maatschappelijke vraagstukken, zoals radicalisering. Bron: <http://www.scholtenpartners.nl/page.php?id=6>

2

Praktijkvoorbeeld Hulplijn (ondersteuning ouders bij) radicalisering

SAMENVATTING

Hulplijn voor familieleden van (mogelijk) radicaliserende jongeren. De Hulplijn biedt een luisterend oor, geeft advies en brengt zo nodig in contact met een vertrouwenspersoon in de buurt. Afhankelijk van de situatie kan de vertrouwenspersoon, met toestemming van de betrokkene, doorverwijzen naar een (hulpverlenende) instantie.

ONTWIKKELAAR

Samenwerkingsverband van Marokkaanse Nederlanders

PROBLEEM

Er is veel onrust en bezorgdheid over radicalisering in de samenleving. Veel ouders maken zich grote zorgen over hun kinderen: ze zien hun kind langzaam veranderen of weten niet goed hoe ze met hun zorgen om moeten gaan. De stap naar formele hulpverlening kan voor ouders groot zijn: door een taalbarrière, weinig vertrouwen in instanties, of angst voor de gevolgen van hun melding.

DOELGROEP

De directe doelgroep van de aanpak zijn ouders, het gezin en de bredere familie. Indirect zijn ook jongeren, risicjongeren en geradicaliseerde jongeren de doelgroep.

De aanpak is gericht op verandering op individueel niveau. De aanpak wordt op zowel individueel als groepsniveau gegeven.

DOELEN

De aanpak is zowel preventief als curatief. Doelstellingen zijn:

1. Ondersteunen van ouders en familieleden van (mogelijk) radicaliserende kinderen.
2. Organiseren van openheid over radicalisering en onderwerp uit de taboesfeer halen.
3. Samenwerken met Marokkaanse gemeenschap enerzijds en gemeente anderzijds. Bewustwording creëren bij gemeente en instellingen over de behoeften van deze doelgroep.

AANPAK

De Hulplijn is een onafhankelijk initiatief, beschikbaar voor ouders en familieleden die zich zorgen maken over hun kind dat (mogelijk) aan het radicaliseren is. Ouders nemen contact op met de Hulplijn en meestal volgt een gesprek. Gesprekken zijn vertrouwelijk en worden niet met derden gedeeld. De aanpak is in eerste instantie het bieden van een luisterend oor. Het vervolg is afhankelijk van de situatie.

Indien nodig brengt de Hulplijn ouders in contact met een vertrouwenspersoon in de buurt. Deze vertrouwenspersonen zijn door de Hulplijn getraind. Samen met de vertrouwenspersoon wordt gezocht naar de juiste oplossing voor de jongere. Dit kan zijn doorverwijzing naar een hulpverlenende instantie, gemeente of theologisch expert, of hulp door de vertrouwenspersoon zelf. Bij doorverwijzing moet de betrokkene altijd toestemming geven. De Hulplijn werkt met een handelingsprotocol waarin o.a. meldplicht is omschreven.

Daarnaast heeft de Hulplijn een voorlichtingstraject voor bewustwording over het vraagstuk jihadisme. Ook organiseert de Hulplijn lotgenotenbijeenkomsten, voor mensen die te maken hebben met een kind of partner die zijn afgereisd.

WAAR WORDT DE AANPAK UITGEVOERD?

De aanpak vindt plaats in de context van het gezin, familie of de sociale omgeving.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Gemeenten, hulpverlenende instanties, theologisch experts.

PRAKTIJKERVARINGEN

De Hulplijn is gestart in 2014 en wordt momenteel nog uitgevoerd. Sinds begin 2015 en 1 december 2015 is de hulplijn meer dan 400 keer benaderd voor hulp en zijn er 90 casussen uit voort gekomen.

TOEPASBAARHEID

De Hulplijn kan telefonisch of online worden bereikt. Het SMN werkt onder andere aan de bekendmaking van de Hulplijn, overdragen van expertise en zoekt samenwerking met andere partijen in het veld.

CONTACTPERSOON

Habib el Kaddouri
06-12414175

h.elkaddouri@smn.nl

BESCHIKBARE MATERIALEN

<http://hulplijnradicalisering.nl/site/content/upload/files/Folder-Hulplijn-Radicalisering-NL.pdf>

VERGELIJKBARE AANPAKKEN

- Familiesteunpunt radicalisering. <http://www.familiesteunpunt.nl/>
- Meldpunt Assadaaka, zie praktijkvoorbeeld 9 in deze rapportage.

Meld- en adviespunt radicalisering Amsterdam, Gemeente Amsterdam. Meld- en adviespunt waar professionals terecht kunnen voor vragen en advies bij mogelijke gevallen van radicalisering. Bij dit meld- en adviespunt vindt een integrale beoordeling van de situatie plaats. <http://www.polarisatie-radicalisering.nl/praktijkvoorbeelden/amsterdam-centrum-de-radicalisering>

Meldpunt Enschede, Gemeente Enschede. Het meldpunt moet signalen over radicalisering op een goede wijze afhandelen. De medewerkers die dit meldpunt moeten bemannen nemen deel aan een cursus met betrekking tot polarisatie en radicalisering. Bron: <http://www.polarisatie-radicalisering.nl/praktijkvoorbeelden/enschede/>

OVERZICHT

Categorie ontwikkelaar / uitvoerder	Non-profit organisatie of stichting
Doelgroep direct	Ouders; Het gezin; Anders nl. bredere familie
Doelgroep indirect	Jongeren algemeen; Risicjongeren; Geradicaliseerde jongeren; Ouders; Het gezin; Anders nl. bredere familie
Categorie doelstellingen	Verhogen bewustwording en kennis professionals; Verhogen bewustwording en kennis ouders; Verhogen bewustwording en kennis sleutelfiguren; Netwerkvorming; Versterken gemeenschap; Versterken binding met samenleving; Versterken band ouders en kind; Overig nl. versterken weerbaarheid ouders, indien nodig inspringen om te voorkomen dat iemand uitreist
Gebruikte methoden	Training/cursus/voorlichting; Debat/gesprekken; Netwerkvorming; Ondersteunen ouders/gezinnen; Meldpunt
Mogelijke triggerfactoren	Vroegsignalering, geen specifieke triggerfactor, per casus verschilt welke triggerfactor er is
Mogelijk werkzame elementen	Vergroten bewustwording en kennis ouders; Versterken gemeenschap; Versterken band ouders en kind; Opvoedondersteuning; Overige nl. signaleren

3

Praktijkvoorbeeld BOUNCE

SAMENVATTING

BOUNCE is een preventief programma dat gewelddadige radicalisering in een vroeg stadium moet tegengaan. BOUNCE helpt de veerkracht van (kwetsbare) jongeren ten aanzien van radicale invloeden te versterken en maakt hun sociale omgeving bewust. BOUNCE bestaat uit drie tools. BOUNCE^{young} is gericht op (kwetsbare) jongeren, BOUNCE^{along} op ouders en eerstelijns werkers en BOUNCE^{up} op toekomstige trainers. De tools worden idealiter in combinatie met elkaar ingezet. Het programma kwam tot stand op basis van een wetenschappelijk onderzoek. Vervolgens is het getest en daarmee is de methode ook gevalideerd.

ONTWIKKELAAR

BOUNCE is het resultaat van een twee jaar lange, intense samenwerking tussen VZW Arktos en het FOD Binnenlandse Zaken Unit R en werd mogelijk gemaakt dankzij de financiële steun van de Europese Unie.

PROBLEEM

Als jongeren weinig veerkrachtig/weerbaar zijn, dan is het risico groter dat zij vatbaar zijn voor radicalisering. Het risico wordt groter als de (sociale) omgeving zich in onvoldoende mate bewust is van deze beperkte weerbaarheid en daarmee verhoogde vatbaarheid voor radicalisering.

DOELGROEP

BOUNCE bestaat uit drie tools en heeft daarmee ook een verscheidenheid aan doelgroepen:

BOUNCE^{young} heeft als doelgroep jongeren van 12 tot 18 jaar.

Dit kunnen zowel kwetsbare als minder kwetsbare jongeren zijn. BOUNCE^{along} richt zich naar ouders en eerstelijns werkers. De doelgroep van de derde tool, BOUNCE^{up}, zijn begeleiders en hulpverleners (de toekomstige trainers).

BOUNCE is gericht op verandering binnen het individu en wil dat bereiken door een groepsgerichte werkwijze. De groep wordt gezien als een krachtige en effectieve leeromgeving.

DOELEN

BOUNCE is een preventief programma dat gewelddadige radicalisering in een vroegtijdig stadium moet tegengaan. Het helpt de veerkracht van (kwetsbare) jongeren ten aanzien van radicale invloeden te versterken en maakt hun sociale omgeving bewust. Elke vorm van radicalisering kan gelinkt worden aan het programma. Er is geen focus op bijvoorbeeld religieus of ander ideologisch geïnspireerd radicalisme.

De drie tools hebben de volgende doelstellingen:

- BOUNCE^{young}: de emotionele, psychische, sociale en mentale veerkracht van jongeren versterken om op die manier een positieve identiteit te vormen en weerbaar te zijn tegen radicale invloeden;
- BOUNCE^{along}: het bewust maken van ouders en eerstelijns werkers en hen versterken in hun rol bij de vroegtijdige preventie van gewelddadige radicalisering;
- BOUNCE^{up}: de opleiding van toekomstige trainers en die manier borging van het programma.

AANPAK

BOUNCE^{young} is een veerkrachttraining, waarin jongeren in tien (inter)actieve groepstrainingen oefenen en verschillende aspecten van hun veerkracht versterken. De groepsgrootte varieert van 8 tot 12 deelnemers. Elke training heeft een eigen thema, zoals talenten en sterktes, sterk blijven in uitdagende

situaties, gevoelens en emoties, Informatie en invloed, eigen identiteit en verbondenheid. Het programma bevat een mix van actie en nadenken. Tijdens de training leggen jongeren het verband tussen de werkvormen en persoonlijke ervaringen.

BOUNCE ^{along} wil met tips, inzichten en praktische oefeningen ouders en eerstelijns werkers meer bewust maken.

BOUNCE ^{up} is een train de trainer voor begeleiders en hulpverleners. Deze tool leert hen hoe te werken met de andere twee tools, het liefst in combinatie met elkaar. BOUNCE ^{up} bestaat uit drie dagen opleiding en één terugkomdag. De train de trainer is een manier om BOUNCE te borgen.

In de praktijk worden de tools BOUNCE ^{young} en BOUNCE ^{along} met elkaar gecombineerd, wat het effect versterkt. In dat geval zijn de deelnemers van BOUNCE ^{along} de ouders van die uit BOUNCE ^{young}. De manier van aanmelding voor BOUNCE verschilt. Soms is er sprake van open aanbod en kunnen jongeren, ouders en eerstelijns werkers zich op eigen initiatief aanmelden. Een andere keer gaat aanmelding via een school of een hulpverleningsinstantie. Beide manieren van aanmelding staan naast elkaar.

WAAR WORDT DE AANPAK UITGEVOERD?

De aanpak wordt uitgevoerd binnen de context van een gemeente, buurt, straat of het onderwijs.

PRAKTIJKERVARINGEN

BOUNCE is een lopend programma dat in januari 2015 is gestart. De ontwikkeling liep van januari 2013 tot januari 2015. Het programma wordt ingezet in diverse Belgische gemeenten, die

zelf een aanvraag voor BOUNCE kunnen doen. BOUNCE ^{up} is ook ingezet in Duitsland en Nederland.

EVALUATIES

De BOUNCE-trainingstools kwamen tot stand op basis van een wetenschappelijk onderzoek. De tools zijn in België en Nederland getest. Dat heeft geholpen de tools concreet vorm te geven, waar nodig aan te passen en de ontwikkelde methodes te valideren.

TOEPASBAARHEID

De drie tools van BOUNCE zijn vrij te downloaden op www.bounce-resilience-tools.eu. Daarnaast kunnen geïnteresseerden contact opnemen met Arktos vzw voor meer informatie, voorstelling van het programma, of uitvoering van de tools.

CONTACTPERSOON

Ellen Goovaerts
egoovaerts@arktos.be
 0478-482296

BESCHIKBARE MATERIALEN

De drie tools van BOUNCE zijn vrij te downloaden op www.bounce-resilience-tools.eu. Daar vinden geïnteresseerden een uitgebreide beschrijving, het uitgevoerde onderzoek en handboek om met BOUNCE te werken. Ook is het mogelijk de boeken te bestellen via Arktos. De materialen zijn op dit moment nog Engelstalig, maar binnenkort zal de Nederlandse vertaling beschikbaar zijn.

OVERZICHT

Categorie ontwikkelaar/ uitvoerder	Non-profit organisatie of stichting;
Doelgroep direct	Professionals; Maatschappelijke organisaties migranten; Maatschappelijke organisaties niet-migrant; Moskee; Jongeren algemeen; Risicjongeren; Volwassenen; Ouders.
Doelgroep indirect	Jongeren algemeen; Risicjongeren.
Categorie doelstellingen	Verhogen bewustwording en kennis professionals; Verhogen bewustwording en kennis jongeren; Verhogen bewustwording en kennis ouders; Verhogen bewustwording en kennis sleutelfiguren; Versterken weerbaarheid; Identiteitsvorming.
Gebruikte methoden	Training/cursus/voorlichting; Debat/gesprekken.
Mogelijke triggerfactoren	Zoekend naar identiteit; Weerbaarheid.
Mogelijk werkzame elementen	Vergroten bewustwording en kennis professionals; Vergroten bewustwording en kennis jongeren; Vergroten bewustwording en kennis ouders; Vergroten bewustwording en kennis sleutelfiguren; Weerbaarheidsversterking jongeren; Identiteitsvorming.

VERGELIJKBARE AANPAKKEN

- Diamant, Stichting Interculturele Participatie en Integratie, zie praktijkvoorbeeld 7 in deze rapportage.
- STIOM project jongeren-netwerk, Stichting ter ondersteuning van de gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening Den Haag. Platform voor jongeren uit krachtwijken om te praten over ervaringen en het leven in twee culturen (islamitische en westerse). Jongeren wisselen uit tegen welke blokkades zij aanlopen in het tot uitdrukking brengen van de eigen identiteit. Bron: http://www.polarisatie-radicalisering.nl/fileadmin/user_upload/pdf/Den_Haag_2011.pdf
- Coachingsproject 2gether, PUNT Welzijn. Coaches worden gekoppeld aan aandachtsleerlingen, waarbij zij hen leren om te gaan met agressie, sociale contacten, weerstanden, etc. Bron: <http://www.polarisatie-radicalisering.nl/praktijkvoorbeelden/weert-training-doelgroep/>
- Mentorproject VMBO, Different Advies. Voorkomen dat jongeren door sociale- en identiteitsproblemen uitvallen. Door voortijdig deze jongeren op te vangen en extra coaching te bieden, vergroot men de weerbaarheid en hebben ze meer toekomstperspectief. Bron: <http://www.polarisatie-radicalisering.nl/praktijkvoorbeelden/arnhem-weerbaar/>.
- My Identity, Prezens. Cursus waarin deelnemers vaardigheden leren die helpen bij de problemen die kunnen ontstaan bij het leven in meerdere culturen. Naast kennisoverdracht wordt gebruik gemaakt van groepsprocessen via (creatieve) werkvormen, rollenspellen en discussies. Bron: <http://www.nji.nl/nl/Databank/Data-bank-Effectieve-Jeugdinterventies/Erkende-interventies/My-identity>

4

Praktijkvoorbeeld Brug over inter- generationele gesprekken

SAMENVATTING

De methodiek Brug Over wil de kloof tussen ouder en kind overbruggen door gevoelige onderwerpen bespreekbaar te maken. Ouders en kinderen gaan met elkaar in gesprek over thema's als radicalisering, opvoeding, religie en sociale controle; zowel in afzonderlijke als gezamenlijke groepsbijeenkomsten. De gedachte hierachter is dat wanneer familiebanden sterk zijn, en onderwerpen gerelateerd aan het leven als moslim in een westerse samenleving bespreekbaar worden gemaakt, de aantrekkingskracht van extremistische ideologieën op jongeren kleiner wordt.

ONTWIKKELAAR

Forum

PROBLEEM

Opvoeden in de huidige multiculturele samenleving is geen gemakkelijke opgave. Soms hebben ouders weinig vat op hun kinderen. Veranderingen in de samenleving volgen elkaar steeds sneller op. Kinderen krijgen, onder andere via sociale media, allerlei boodschappen te zien. Voor ouders kan het lastig zijn om hier zicht op te krijgen en mee om te gaan. Een bestaande kloof tussen ouder en kind bemoeilijkt dan de opvoeding.

DOELGROEP

Brug Over is bedoeld voor ouders en kinderen tussen de 12 en 20 jaar oud. De interventie richt zich op verandering op individueel niveau, en wordt gegeven aan een groep.

DOELEN

Brug Over is een preventieve aanpak, met een breed scala aan doelstellingen:

- De kloof tussen ouder en kind overbruggen;
- Intergenerationele relaties verbeteren, zodat jongeren meer kans hebben op een positieve identiteitsontwikkeling;

- Het bespreekbaar maken van taboe onderwerpen, zoals radicalisering of homoseksualiteit;
- De versterking van de familiebanden;
- Vergroten van de weerbaarheid van jongeren tegen extreme groepen die de waarden en normen van de democratische rechtsstaat bedreigen;
- Het creëren van besef bij de ouders dat hun kinderen slachtoffer kunnen worden van radicale groepen en uitingen;
- Het versterken van de opvoedingsvaardigheden van ouders;
- Het tot stand brengen van een netwerk voor opvoedingsondersteuning.

AANPAK

Jongeren en familie met elkaar in gesprek laten gaan over thema's als radicalisering, opvoeding, religie en sociale controle. De methodiek bestaat uit de volgende elementen: een workshop waarin vaardigheden worden geoefend, afzonderlijke discussiebijeenkomsten voor ouders en jongeren, een eindbijeenkomst met beide groepen (ouders en jongeren). Tijdens de discussiebijeenkomsten zijn er diverse mogelijkheden, zoals vertoning van een film, houden van een quiz of uitvoering van een debat.

Ook andere werkvormen om het gesprek op gang te brengen zijn mogelijk. De uitwerking van de verschillende onderdelen van de methodiek kunnen verschillen per situatie. Sleutelfiguren met een achterban worden ingezet bij de werving en van de deelnemers en uitvoering van het project.

RANDVOORWAARDEN

Het is van belang de methodiek steeds aan te passen aan de specifieke doelgroep en omstandigheden. Soms kan het verstandig zijn om mannen en vrouwen afzonderlijk met elkaar in gesprek te laten gaan. Om ook op langere termijn resultaat te boeken met de methodiek, is een breed draagvlak noodzakelijk.

WAAR WORDT DE AANPAK UITGEVOERD?

Binnen de (moslim)gemeenschap, het onderwijs, een buurt of de familie/sociale omgeving.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Welzijnsorganisaties, gemeente, scholen.

PRAKTIJKERVARINGEN

De methodiek is voor het eerst in 2007 ingezet, in verschillende gemeenten in Nederland, zoals Utrecht, Haarlem, Ede, Dordrecht, Gorinchem en Venlo. Momenteel wordt de aanpak voor zover bekend niet uitgevoerd. Wel kunnen gemeenten de methodiek

en beschikbare handleiding gebruiken om de aanpak op eigen houtje uit te voeren.

Uit evaluaties met de deelnemers blijkt dat ouders en kinderen veel profijt hadden van deze bijeenkomsten; er ontstond meer begrip voor elkaar. De toegankelijkheid van de deelnemende instellingen voor de doelgroep groeide. En die instellingen kregen beter zicht op wat er speelt binnen hun doelgroep.

TOEPASBAARHEID

Met de beschikbare handleiding kan de aanpak zelf georganiseerd worden. De ervaring leert dat hiervoor een budget van ca. € 8.000-€10.000 nodig is. De precieze kosten hangen af van de situatie.

CONTACTPERSOON

Jamal Chrifi
030 789 22 60
j.chrifi@movisie.nl

BESCHIKBARE MATERIALEN

Er is een uitgebreide handleiding van de methodiek beschikbaar. Opvraagbaar via Freek Hermens (fhermens@verwey-jonker.nl)

OVERZICHT

Categorie ontwikkelaar/ uitvoerder	Kennisinstituut; Welzijnswerk; Gemeente
Doelgroep direct	Jongeren algemeen; Risicjongeren; Ouders
Doelgroep indirect	Jongeren algemeen; Risicjongeren; Ouders
Categorie doelstellingen	Verhogen bewustwording en kennis jongeren; Verhogen bewustwording en kennis ouders; Verhogen bewustwording en kennis sleutelfiguren; Overbruggend contact; Versterken weerbaarheid; Versterken binding met samenleving; Identiteitsvorming; Versterken band ouders en kind
Gebruikte methoden	Training/cursus/voorlichting; Debat/gesprekken; Dialoog tussen groepen; Creatieve aanpak
Mogelijke triggerfactoren	Achterstelling/discriminatie; Zoekend naar identiteit; Niet thuis/geaccepteerd voelen in Nederland; Drank/drugs; Weinig kennis van de islam; Weerbaarheid; Gezinsproblematiek
Mogelijk werkzame elementen	Vergroten bewustwording en kennis jongeren; Vergroten bewustwording en kennis ouders; Weerbaarheidsversterking jongeren; Versterken band ouders en kind

VERGELIJKBARE AANPAKKEN

- Anders, maar wel uniek, InBalans. Biedt handvatten aan gemeenten en onderwijsinstellingen om ogenschijnlijk tegengestelde groepen toch met elkaar in contact te brengen. Bron: http://www.polarisatie-radicalisering.nl/fileadmin/user_upload/pdf/Den_Haag_Anders__maar_wel_Uniek.pdf
- Interreligieuze Dialoog, Stichting Interreligieuze Dialoog. Jongeren met verschillende religies en rituelen laten kennis maken, van elkaar leren en een dialoog tussen verschillende religieuze groepen tot stand brengen. Men kan zich inschrijven voor een rondleiding in een kerk, moskee of tempel, waar de mogelijkheid is om te praten met vertegenwoordigers van de betreffende religie. Bron: Lub, V. (2009). *Onderzoek Movisie 2009: Stimulering van maatschappelijke binding van jongeren. Een verkenning naar sociale interventies op het terrein van radicalisering en culturele spanningen*. Utrecht: Movisie [[https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Stimulering%20van%20maatschappelijke%20binding%20van%20jongeren%20\[MOV-225170-0.3\].pdf](https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Stimulering%20van%20maatschappelijke%20binding%20van%20jongeren%20[MOV-225170-0.3].pdf)]
- Jongeren en ouderen samen op weg, LIZE. Workshops met het thema 'muziek en cultureel erfgoed' organiseren in Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht. Per workshop nemen er 50 ouderen en jongeren van Nederlandse afkomst en een buitenlandse afkomst deel. Bron: TNO rapportage Ingrijpen bij radicalisering - De mogelijkheden van de eerstelijnswerker http://www.polarisatie-radicalisering.nl/fileadmin/user_upload/pdf/Ingrijpen-bij-radicalisering-de-mogelijkheden-van-de-eerstelijnswerker-2009.pdf
- Wie ben jij? Cultureel erfgoed en identiteit, SMT. Landelijke bijeenkomsten organiseren waarbij ongeveer 100 vertegenwoordigers van de verschillende bevolkingsgroepen kennismaken met elkaars cultureel erfgoed en de betekenis daarvan voor de eigen identiteit. Bron: TNO rapportage Ingrijpen bij radicalisering - De mogelijkheden van de eerstelijnswerker http://www.polarisatie-radicalisering.nl/fileadmin/user_upload/pdf/Ingrijpen-bij-radicalisering-de-mogelijkheden-van-de-eerstelijnswerker-2009.pdf

5

Praktijkvoorbeeld De kracht van vaders

SAMENVATTING

Bijeenkomsten voor vaders gericht op opvoeding en vaderschap. Vaders krijgen opvoedvaardigheden aangereikt, worden versterkt in hun vaderschap en vergroten hun netwerk. Hiermee beoogt de aanpak bij te dragen aan een positieve ontwikkeling van kinderen, versterken van de positieve vader – kind relatie en een betere binding van gezinnen met de Nederlandse samenleving.

ONTWIKKELAAR

Participe

PROBLEEM

De aanwezigheid van een betrokken vader werkt positief op de ontwikkeling van kinderen. Vaders hebben een belangrijke rol in de opvoeding. Het aanbod aan opvoedingsondersteuning is echter vaak vooral op moeders gericht.

DOELGROEP

De directe doelgroep van de aanpak zijn vaders, specifiek richt de aanpak zich op Marokkaanse en Somalische vaders of andere kwetsbare groepen. Indirect richt de aanpak zich ook op jongeren en moeders. De aanpak richt zich op verandering op zowel individueel als groepsniveau, en wordt gegeven aan een groep.

DOELEN

Preventieve aanpak, met als hoofddoel het versterken van vaders in hun vaderschap. De preventieve gedachte is dat dit bijdraagt aan een positieve ontwikkeling van hun kinderen, en alles wat daaruit voortvloeit. Subdoelen van de aanpak zijn het verbeteren van de binding met de samenleving, het voorkomen van radicalisering en het vergroten van het sociaal netwerk van vaders.

AANPAK

De Kracht van Vaders bestaat uit diverse bijeenkomsten gericht op opvoeding en vaderschap. Voor de bijeenkomsten worden verschillende methodieken gebruikt, waaronder "stamtafelgesprekken". Tijdens de bijeenkomsten gaan vaders met elkaar in

gesprek over vaderschap, de ontwikkeling van hun kinderen, je rol als vader en de band met je kinderen. De vaders worden geïnformeerd en krijgen opvoedvaardigheden aangereikt. Bovendien worden de contacten met andere vaders op gang gebracht. Daarnaast vinden soms bijeenkomsten plaats met vaders en hun kinderen samen, zoals samen iets maken of sporten. Er wordt onderscheid gemaakt tussen groepen vaders met kinderen in de basisschoolleeftijd, en met kinderen in de leeftijd 12-15 jaar.

Soms kan blijken dat er grotere problematiek speelt. Hiervoor zijn intermediairs beschikbaar die kunnen helpen bij het doorverwijzen naar hulpverlening. Deze intermediairs spreken de moedertaal van de ouders en kunnen meegaan met een ouder naar hulpverlening, om de brug te slaan tussen ouders en professionals.

Tijdens de bijeenkomsten komen ook onderwerpen als discriminatie en radicalisering aan bod. Zo geven ouders aan bang te zijn voor radicalisering bij hun kinderen, en hebben ze vragen over hoe hier meer om te gaan. Op basis van dit soort signalen kan een aanvullende bijeenkomst voor ouders worden georganiseerd, waarin voorlichting over radicalisering wordt gegeven.

WAAR WORDT DE AANPAK UITGEVOERD?

De aanpak wordt ingezet binnen een gemeente of buurt.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Hulpverlenende instanties, moskeeën, zelforganisaties, buurtcentra, centra voor jeugd en gezin, onderwijs, kinderopvang.

PRAKTIJKERVARINGEN

De aanpak loopt sinds 2012 en is tot dusver ingezet in Alphen aan de Rijn en in Gouda.

TOEPASBAARHEID

De Kracht van Vaders heeft meegedaan aan het Oranjefonds Groeiprogramma. In het kader hiervan is de methodiek "stamtafelgesprekken" beschreven. Daarnaast heeft Participe meerdere methoden voor bijeenkomsten gericht op vaders op papier beschikbaar. Verder kan contact worden opgenomen voor inhuur van de aanpak.

CONTACTPERSOON

Tineke de Haas

0172 498128

T.de.Haas@participe.nu

VERGELIJKBARE AANPAKKEN

- Power, Trimbos-Instituut i.s.m. Utrechtse Altrecht, ccz Eindhoven, Stichting Welzijn Hoogvliet en de Leidse Welzijnsorganisatie. Tijdens bijeenkomsten gaan jongeren met elkaar in discussie, ze krijgen voorlichting over thema's als drugs en seksualiteit, en ze doen rollenspellen. Voor de ouders worden vier voorlichtingsbijeenkomsten georganiseerd. Bron: *COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement. (2011). Kennissynthese polarisatie en radicalisering. Mogelijkheden voor preventie van polarisatie en radicalisering onder migrantenjeugd door professionals in de jeugdsector* http://www.zonmw.nl/uploads/tx_vipublicaties/COT_-_Forum_Kennisynthese_ZonMw_Polarisatie_en_Radicalisering_1_.pdf
- Stimulering ouderparticipatie, Landelijk Overleg Minderheden. Sterkere ouderbetrokkenheid bij het schoolleven bewerkstelligen. Ook aandacht besteden aan de rol van ouders bij de 'empowerment' van hun kinderen. Bron: *COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement. (2011). Kennissynthese polarisatie en radicalisering. Mogelijkheden voor preventie van polarisatie en radicalisering onder migrantenjeugd door professionals in de jeugdsector* http://www.zonmw.nl/uploads/tx_vipublicaties/COT_-_Forum_Kennisynthese_ZonMw_Polarisatie_en_Radicalisering_1_.pdf
- Wijkacademies Opvoeden en meer, Stichting Bevordering Maatschappelijke Participatie. In een buurt of wijk wordt een kerngroep van zo'n tien tot twaalf bewoners (ouders) gevormd die zich zelf ten doel stelt om gedurende vier jaar een Wijkacademie Opvoeden te programmeren en hier zoveel mogelijk andere bewoners en bestaande organisaties en instellingen bij te betrekken. Bron: <http://www.stichtingbmp.nl/cms/projecten/wijkacademies-opvoeden-en-meer>
- Opvoeders in actie, Stichting de Meeuw. Opvoedondersteuning: over verschillende opvoedthema's is veelsoortig materiaal ontwikkeld. Bij elk thema zijn er achtergrondinformatie, flyers, tips voor ouders en stap-voor-stap werkvormen beschikbaar. Bron: *COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement. (2011). Kennissynthese polarisatie en radicalisering. Mogelijkheden voor preventie van polarisatie en radicalisering onder migrantenjeugd door professionals in de jeugdsector* http://www.zonmw.nl/uploads/tx_vipublicaties/COT_-_Forum_Kennisynthese_ZonMw_Polarisatie_en_Radicalisering_1_.pdf

OVERZICHT

Categorie ontwikkelaar/ uitvoerder	Welzijnswerk
Doelgroep direct	Ouders; specifiek vaders
Doelgroep indirect	Jongeren algemeen; Ouders
Categorie doelstellingen	Verhogen bewustwording en kennis ouders; Netwerkvorming; Versterken gemeenschap; Versterken weerbaarheid; Versterken binding met samenleving; Identiteitsvorming; Versterken band ouders en kind
Gebruikte methoden	Training/cursus/voorlichting; Debat/gesprekken; Netwerkvorming; Ondersteunen ouders/gezinnen; Creatieve aanpak; Sport
Mogelijke triggerfactoren	Achterstelling/discriminatie; Zoekend naar identiteit; Niet thuis/geaccepteerd voelen in Nederland; Weerbaarheid; Gezinsproblematiek; Polarisation/spanningen tussen groepen
Mogelijk werkzame elementen	Vergroten bewustwording en kennis ouders; Versterken gemeenschap; Identiteitsvorming; Versterken binding met samenleving; Versterken band ouders en kind; Opvoedondersteuning

6

Praktijkvoorbeeld Deskundigheidsbevordering moskeedocenten

SAMENVATTING

Scholingsprogramma voor vrijwilligers die lesgeven in islamitische organisaties, om het pedagogisch en didactisch klimaat in deze organisaties te versterken.

ONTWIKKELAAR

Stichting Platform Islamitische Organisaties Rijnmond.

PROBLEEM

Het pedagogisch klimaat in moskeeën en andere islamitische vrijwilligersorganisaties waar (weekend)onderwijs wordt gegeven stond een tijd in de aandacht: dit klimaat zou verbeterd kunnen worden. Bovendien kunnen deze organisaties mogelijk meer bijdragen aan de binding van hun leerlingen met de Nederlandse samenleving.

DOELGROEP

De directe doelgroep van de aanpak is: vrijwilligers die lesgeven in islamitische organisaties. Indirect richt de aanpak zich op jongeren die les krijgen in islamitische organisaties en hun ouders. De aanpak is gericht op verandering op zowel individueel als groepsniveau, en wordt op zowel individueel als groepsniveau gegeven.

DOELEN

De aanpak is preventief. De hoofddoelstelling is het versterken van vrijwillige docenten in hun pedagogische en didactische competenties. Daarmee beoogt de aanpak het pedagogisch en didactisch klimaat in islamitische vrijwilligersorganisaties te versterken.

DE SUBDOELSTELLINGEN ZIJN:

Bijdragen aan positieve identiteitsvorming van de kinderen als Nederlands burger

Inhoudelijk aandacht besteden aan de onderwerpen 'normen en waarden van de democratische rechtstaat', 'polarisatie en radicalisering', 'bewustwording creëren'

Pedagogische uitwisseling en afstemming met de ouders van de leerlingen en met samenwerkende instellingen, zoals basisscholen, die met leerlingen te maken hebben

Het betrekken van de ouders bij het geven van informatie over de democratische rechtstaat waar zij deel van uitmaken en het tegengaan van radicalisering en polarisatie

Het verhogen van de ouderparticipatie in het reguliere onderwijs en in de samenleving als geheel

Bijdragen aan pedagogische innovatie van leerkrachten die werkzaam zijn in moskeeën en islamitische verenigingscentra en stichtingen die Koran en taalonderwijs verzorgen aan kinderen

AANPAK

De aanpak bestaat primair uit een scholingsprogramma. Deelnemers volgen in een groep lessen en vervullen opdrachten. Hiernaast is er sprake van individuele observatie in lessen die deelnemers binnen hun vrijwilligersorganisatie geven. Hierop krijgen deelnemers feedback in pedagogisch en didactisch opzicht.

Daarnaast is een belangrijk aspect de contacten met scholen en ouders, om te zorgen voor een consistente vorming in leefmilieus: dat de ideeën die jongeren meekrijgen over het geloof, binding met de samenleving, etc. vanuit hun ouders, school en bij de islamitische organisatie in de kern op elkaar aansluiten. Dit had vorm in projecten die SPIOR uitvoerde naast deze aanpak.

RANDVOORWAARDEN

De manier van werving en begeleiding van deelnemers is sterk afhankelijk van de infrastructuur van de plaats waar de aanpak wordt uitgevoerd.

WAAR WORDT DE AANPAK UITGEVOERD?

De aanpak wordt ingezet bij moskeeën en andere islamitische organisaties die koran- en/of taalonderwijs verzorgen.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Hogeschool van Rotterdam.

PRAKTIJKERVARINGEN

De aanpak is uitgevoerd bij twee groepen docenten in Rotterdam, de eerste keer in 2009. Bij de tweede uitvoering is aanvullend ingezet op beheersing van de Nederlandse taal voor deelnemers waarbij dit een beperking vormde. Momenteel wordt de aanpak niet uitgevoerd maar dit is in de toekomst wel weer mogelijk.

TOEPASBAARHEID

Binnenkort komt een methodiekbeschrijving beschikbaar. SPIOR is benaderbaar voor advies, onder andere over manieren om de werving en begeleiding van deelnemers uit te voeren.

CONTACTPERSOON

Marianne Vorthoren

010-4666989

m.vorthoren@spior.nl

BESCHIKBARE MATERIALEN

Naar verwachting binnenkort beschikbaar.

VERGELIJKBARE AANPAKKEN

Studiedagen en trainingen, SMT. Studie- en trainingsdag voor ongeveer 50 mensen, om ervoor te zorgen dat doelgroepen (religieuze organisaties) beter in staat zijn het thema 'religieus radicalisme' en andere maatschappelijke thema's rondom islam en samenleving in hun dagelijkse praktijk en met hun achterbannen te bespreken en van daaruit een brug te slaan naar de bredere samenleving in hun omgeving. Bron: TNO rapportage Ingrijpen bij radicalisering - De mogelijkheden van de eerstelijnswerker http://www.polarisatie-radicalisering.nl/fileadmin/user_upload/pdf/Ingrijpen-bij-radicalisering-de-mogelijkheden-van-de-eerstelijnswerker-2009.pdf

Voorkomen is beter dan genezen, Het ACB Kenniscentrum in samenwerking met de Raad voor Marokkaanse Moskeeën Noord-Holland (RVM). Het project bestaat uit verschillende activiteiten, waaronder trainingen voor moskeebestuurders en het ontwikkelen en onderhouden van een netwerk van maatschappelijke partners rondom moskeeën. Bron: <http://www.polarisatie-radicalisering.nl/praktijkvoorbeelden/acb-kenniscentrum>.

Zasja. Gemeenschap empowerment en betrokkenheid door de rol van moskeeën in de preventie van radicalisering zichtbaar te maken en te versterken. Bron: <http://www.zasja.org/>.

OVERZICHT

Categorie ontwikkelaar/ uitvoerder	Non-profit organisatie of stichting
Doelgroep direct	Vrijwilligers die lesgeven in islamitische organisaties.
Doelgroep indirect	Jongeren algemeen; Ouders
Categorie doelstellingen	Verhogen bewustwording en kennis jongeren; Verhogen bewustwording en kennis ouders; Verhogen bewustwording en kennis sleutelfiguren; Netwerkvorming; Versterken gemeenschap; Versterken weerbaarheid; Versterken binding met samenleving; Identiteitsvorming; Versterken band ouders en kind
Gebruikte methoden	Training/cursus/voorlichting; Netwerkvorming; Ondersteunen ouders/gezinnen; Organiseren tegengeluiden
Mogelijke triggerfactoren	Zoekend naar identiteit; Niet thuis/geaccepteerd voelen in Nederland; Weinig kennis van de islam; Weerbaarheid; Polarisation/spanningen tussen groepen
Mogelijk werkzame elementen	Vergroten bewustwording en kennis sleutelfiguren; Versterken gemeenschap; Weerbaarheidsversterking jongeren; Identiteitsvorming; Versterken binding met samenleving; Versterken band ouders en kind

7

Praktijkvoorbeeld Diamant

SAMENVATTING

DIAMANT is een cultuurspecifieke aanpak voor jongeren, gericht op het helpen ontwikkelen van een positieve identiteitskeuze en vergroting van weerbaarheid tegen extremistische invloeden. De methode is met de doelgroep en in de praktijk ontstaan en doorontwikkeld. DIAMANT is gebaseerd op twee verschillende interventiemethoden: de systeembenadering en de weerbaarheidbenadering. De aanpak omvat individuele coaching en groepstraining.

ONTWIKKELAAR

Stichting Interculturele Participatie en Integratie

PROBLEEM

Er is bij minderjarigen en jongvolwassenen sprake van identiteitsproblemen met het vinden van een balans tussen eigenheid, autonomie en individualiteit aan de ene kant en verbonden zijn met eigen etnische culturele achtergrond en de Nederlandse samenleving aan de andere kant. Door worsteling met hun duale identiteit zijn ze met hun zelfbeeld in de knoop gekomen. Dit hangt samen met het niet kunnen komen tot keuzes, problemen met intimiteit en gebrek aan concentratie. Het gevolg is dat jongeren ongewenst gedrag vertonen zoals ongeoorloofd schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten, crimineel gedrag en mogelijke islamitisch radicalisering.

DOELGROEP

DIAMANT is voor minderjarigen en jongvolwassenen in de leeftijd van 12 tot 27 jaar die duale identiteitsconflicten hebben en daardoor kwetsbaar zijn voor radicalisering. De aanpak is in het bijzonder voor jongeren en jongvolwassenen met een niet-westerse achtergrond. Naast de aangemelde jongeren kunnen ook ouders/verzorgers maar ook andere personen die voor de jongeren belangrijk zijn betrokken worden bij het programma. De aanpak richt zich op verandering op individueel niveau, en wordt op zowel individueel als groepsniveau gegeven.

DOELEN

DIAMANT richt zich op het helpen ontwikkelen van een positieve identiteitskeuze en vergroting van weerbaarheid tegen extremistische invloeden. DIAMANT is een zowel preventieve als curatieve aanpak. Samengevat heeft DIAMANT de volgende doelen:

- Vergroten van het zelfvertrouwen bij deelnemers;
- Ontwikkeling van empathie en de vaardigheid om het perspectief van anderen in te nemen;
- Ontwikkeling van de eigen identiteit;
- Het verminderen van het gevoel oneerlijk behandeld te zijn;
- Het verminderen van negatieve emoties (boosheid, frustratie);
- Het leren stellen van doelen (doelgerichtheid);
- Omgaan met interculturele conflicten en discriminatie;
- Verbeteren van sociale vaardigheden;
- Vergroten van de binding met de maatschappij (door onder meer scholing, stage, of werk) en door het uitbreiden van hun netwerk.

AANPAK

DIAMANT richt zich op de directe problemen die de minderjarige of jongvolwassene ervaart in het dagelijks leven. Deelnemers krijgen informatie, opdrachten en worden gecoacht en getraind op domeinen zoals competenties, duale identiteit en kwaadaardige ideologie. DIAMANT gebruikt hierbij de methode van rollenspellen en counter-narratives, waarbij de coach mee kan participeren en voordoen. Gedurende de coaching gaan de deelnemers op zoek naar werk, bijbaan, stageplek, (vervolg)opleiding of maken hun opleiding af.

DIAMANT hanteert naast een groepsgerichte ook een individueel gerichte aanpak zodat goed kan worden aangesloten bij verschillende profielen van risicogevalen. Voor vaststelling van de mate van vervreemding en mogelijk radicalisering, gerelateerde problematiek en behoeften wordt een DIAMANT diagnostisch instrument als hulpmiddel gebruikt. Evaluatie van de voortgang van het traject is een vaststaand onderdeel van DIAMANT, waarbij minderjarige of jongvolwassene en mogelijk naaste familieleden en relevante netwerken (school, stage) worden betrokken. DIAMANT wordt intensief aangeboden aan minderjarige of jongvolwassene en mogelijke naaste familieleden, waarbij de coach ruim beschikbaar is doordeweeks en in weekenden en bereikbaar is via smartphone en e-mail.

DIAMANT wordt afgesloten met een competentieopdracht. Dat is een door de deelnemers samen zelf gekozen en georganiseerde groepsactiviteit, bijvoorbeeld: samen uitvoeren van een presentatie, groeps gesprek voeren met vertegenwoordigers van de gemeente, interviewen van jongeren in de buurt over wat er speelt. Na afronding van het traject wordt nazorg aangeboden om terugval te voorkomen.

RANDVOORWAARDEN

Bij deelnemers afkomstig uit multi-probleemgezinnen hangt het succes van DIAMANT voor een deel af van de samenwerking van de DIAMANT-coach met naaste familieleden van deelnemers, relevante instellingen zoals school, werkgever en hulpverlening. De DIAMANT-coaches werken cultuursensitief, ze zijn ervaringsdeskundige in islamitische culturen. Bij gezinnen met hardnekkige praktische en multi-problematiek, wordt in het begin veel gewerkt aan het verlichten van deze problemen zodat ouders mentaal meer beschikbaar zijn voor hun kind.

WAAR WORDT DE AANPAK UITGEVOERD?

Binnen de context van het gezin, de familie of sociale omgeving, binnen het onderwijs, binnen of buiten detentie, de (moslim) gemeenschap, of een gemeente.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Gemeente, politie, (jeugd)detentie, leerplicht, HALT, reclassering, Raad van de Kinderbescherming, veiligheidshuis, school, hulpverlening, re-integratie en jeugdzorg.

PRAKTIJKERVARINGEN

DIAMANT is uitgevoerd in meerdere gemeenten in Nederland: Den Haag, Amsterdam, Culemborg, Ede en Gouda. Ook is in meerdere gemeenten een Train de Trainer en/of deskundigheidsbevordering gegeven aan professionals.

EVALUATIES

Er hebben twee effectevaluaties plaatsgevonden.

1. Een evaluatiestudie door de Universiteit van Amsterdam naar het effect van DIAMANT. De onderzoekers concluderen uit het onderzoek dat DIAMANT effectief is tegen radicale personen en gedachten.
2. Een effectevaluatie door A.G. Advies van de eerste pilot DIAMANT met (zeer) orthodoxe moslimmeiden. Uit het onderzoek wordt geconcludeerd dat bij deze meiden een proces van (persoonlijke) identiteitsontwikkeling in gang is gezet, waarbij ze vaardigheden en competenties hebben meegekregen om hen weerbaarder te maken en in staat te stellen persoonlijke weloverwogen keuzes te maken.

Daarnaast wordt momenteel een evaluatiestudie uitgevoerd door de Universiteit van Amsterdam naar DIAMANT PLUS, gericht op (mogelijk) radicale minderjarige jongeren die van plan waren om naar Syrië te gaan of een risicogeval waren. De resultaten hiervan worden in 2016 verwacht.

TOEPASBAARHEID

Diamant kan worden ingekocht op basis van individuele trajecten en als groepsinterventie. Ambulant, binnen vrijwillig of gedwongen kader (intra- of extramuraal). Daarnaast is SIPI bereikbaar voor informatie over deskundigheidsbevordering en Train de Trainer-activiteiten.

CONTACTPERSOON

Esma Salama
020 – 638 2808 / 06 – 46041140
esma@s-ipi.nl

BESCHIKBARE MATERIALEN

Feddes, A. R., Mann, L., Zwart, N. de, Doosje, B. (2013). Duale identiteit in een multiculturele samenleving: een longitudinale kwalitatieve effectmeting van de weerbaarheidstraining Diamant. Bovenkerk, F., Hemers, D, van, Quint, H (red).

Themanummer 'Interventies voor deradicalisering: evaluaties en ethische aspecten'.

Gielen, Amy-Jane. (2009). Een kwestie van identiteit: Evaluatie training Identiteit & Weerbaarheid voor moslima's. Almere: A.G. Advies. Via http://www.agadvies.com_

VERGELIJKBARE AANPAKKEN

- BOUNCE, Arktos, zie praktijkvoorbeeld 3 in deze rapportage.
- STIOM project jongeren-netwerk, Stichting ter ondersteuning van de gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening Den Haag. Platform voor jongeren uit krachtwijken om te praten over ervaringen en het leven in twee culturen (islamitische en westerse). Jongeren wisselen uit tegen welke blokkades zij aanlopen in het tot uitdrukking brengen van de eigen identiteit. Bron: http://www.polarisatie-radicalisering.nl/fileadmin/user_upload/pdf/Den_Haag_2011.pdf

- Coachingsproject 2gether, PUNT Welzijn. Coaches worden gekoppeld aan aandachtsleerlingen, waarbij zij hen leren om te gaan met agressie, sociale contacten, weerstanden, etc. Bron: <http://www.polarisatie-radicalisering.nl/praktijkvoorbeelden/weert-training-doelgroep/>
- Mentorproject VMBO, Different Advies. Voorkomen dat jongeren door sociale- en identiteitsproblemen uitvallen. Door voortijdig deze jongeren op te vangen en extra coaching te bieden, vergroot men de weerbaarheid en hebben ze meer toekomstperspectief. Bron: <http://www.polarisatie-radicalisering.nl/praktijkvoorbeelden/arnhem-weerbaar/>.
- My Identity, Prezens. Cursus waarin deelnemers vaardigheden leren die helpen bij de problemen die kunnen ontstaan bij het leven in meerdere culturen. Naast kennisoverdracht wordt gebruik gemaakt van groepsprocessen via (creatieve) werkvormen, rollenspellen en discussies. Bron: <http://www.nji.nl/nl/Databank/Data-bank-Effectieve-Jeugdinterventies/Erkende-interventies/My-identity>

OVERZICHT

Categorie ontwikkelaar/uitvoerder	Non-profit organisatie of stichting
Doelgroep direct	Risicjongeren; Ouders; Het gezin
Doelgroep indirect	Risicjongeren
Categorie doelstellingen	Verhogen bewustwording en kennis jongeren; Verhogen bewustwording en kennis ouders; Versterken weerbaarheid; Versterken binding met samenleving; Identiteitsvorming; Socio-economisch
Gebruikte methoden	Training/cursus/voorlichting; Ondersteunen ouders/gezinnen; Systeembenadering; Dagelijkse/intensieve (persoonlijke) begeleiding door hulpverlening
Mogelijke triggerfactoren	Zoekend naar identiteit; Niet thuis/geaccepteerd voelen in Nederland; Weinig kennis van de islam; Weerbaarheid; Gezinsproblematiek
Mogelijk werkzame elementen	Vergroten bewustwording en kennis jongeren; Vergroten bewustwording en kennis ouders; Weerbaarheidsversterking jongeren; Identiteitsvorming; Versterken binding met samenleving; Socio-economisch; Peermethoden; Totaalaanpak

8

Praktijkvoorbeeld Fort van de Democratie

SAMENVATTING

Interactieve tentoonstelling over democratie en andere maatschappelijke onderwerpen. Bezoekers onderzoeken in de tentoonstelling hun eigen opvattingen en democratische waarden volgens een interactieve methodiek.

ONTWIKKELAAR

Stichting Vredeseducatie

PROBLEEM

Sommige jongeren hebben weinig kennis van de democratie en/of van begrippen zoals vrijheid van meningsuiting of burgerschap. Sommige jongeren denken weinig genuanceerd, hebben (enigszins) radicale ideeën of hebben weinig inzicht in hun eigen ideeën.

DOELGROEP

De interventie richt zich op jongeren in de leeftijd van 14 tot 23 jaar en hun begeleiders. Indirect richt de aanpak zich daarnaast ook op professionals in het onderwijs. De aanpak richt zich op verandering op individueel niveau.

DOELEN

Het betreft hier een preventieve aanpak. De hoofddoelstelling is dat jongeren hun eigen democratische mogelijkheden en beperkingen onderzoeken en daarmee oefenen. Subdoelstellingen zijn dat jongeren genuanceerder leren denken, minder radicale gedachten hebben en meer kennis hebben over de democratie en vrijheid van meningsuiting.

AANPAK

Jongeren worden ontvangen met een introductiefilm over democratie, hierin komen een aantal begrippen naar voren die ze in tentoonstelling nodig hebben. Na de film werken jongeren in tweetallen in een interactieve tentoonstelling, volgens de methode van zelfsturend leren. In de tentoonstelling worden jongeren geconfronteerd met allerlei maatschappelijke proble-

men, opvattingen en situaties. Jongeren noteren hun opvattingen en aan het eind van de tentoonstelling ontvangen ze aan de hand hiervan een certificaat met feedback. Deze feedback toetst hun opvattingen aan de grondwet, maar is niet moraliserend.

RANDVOORWAARDEN

Toegang tot het Fort van de Democratie is tegen betaling en uitsluitend op afspraak.

WAAR WORDT DE AANPAK UITGEVOERD?

Het Fort van de Democratie is een vaste locatie in Utrecht. Jongeren bezoeken de tentoonstelling doorgaans vanuit school. Daarnaast is er een reizende variant van de tentoonstelling, de Democratiefabriek.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Scholen, maatschappelijke organisaties.

PRAKTIJKERVARINGEN

Fort van de Democratie is in 2008 begonnen en is momenteel lopend. Naast het Fort van de Democratie heeft Stichting Vredeseducatie reizende interactieve tentoonstellingen ontwikkeld, zoals de Democratiefabriek die is uitgevoerd in meerdere gemeenten in Nederland en België. In andere landen (Rusland, Duitsland, Spanje, Noord-Ierland, Frankrijk, België, Zwitserland, Turkije en Israël) ontwikkelde Stichting Vredeseducatie interactieve tentoonstellingen vanuit hetzelfde concept.

EVALUATIES

Er zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd naar het Fort van de Democratie en de interactieve methodiek. In 2011 is

onderzoek uitgevoerd vanuit de Programmagroep Sociale Psychologie van de Universiteit van Amsterdam. Hieruit kwam naar voren dat jongeren na bezoek aan de tentoonstelling meer kennis hadden over democratie en enigszins minder radicaal waren dan jongeren die de tentoonstelling nog niet hadden bezocht. Mannelijke jongeren waren bovendien democratischer na bezoek aan de tentoonstelling.

TOEPASBAARHEID

Toegang tot het Fort van de Democratie is uitsluitend op afspraak voor groepen van maximaal 50 deelnemers. Voor groepen vanuit het onderwijs zijn de kosten tot 15 personen €67,50 en € 4,50 per extra deelnemer. Voor bezoek vanuit overige organisaties kan contact worden opgenomen over de kosten. Een bezoek aan het Fort van de Democratie duurt ongeveer 100 minuten.

CONTACTPERSOON

Jan Durk Tuinier
030 2723500
vrede@xs4all.nl

BESCHIKBARE MATERIELEN

Van Ooijen, I. (2011). Het effect van de interactieve tentoonstelling "Fort van de Democratie" op kennis en opvattingen over democratisch burgerschap bij jongeren. Beschikbaar via: <http://www.fortvandedemocratie.nl/ooijen.pdf>

OVERZICHT

Categorie ontwikkelaar/ uitvoerder	Non-profit organisatie of stichting
Doelgroep direct	Jongeren algemeen
Doelgroep indirect	Professionals onderwijs; Jongeren algemeen
Categorie doelstellingen	Verhogen bewustwording en kennis jongeren; Versterken weerbaarheid; Versterken binding met samenleving; Identiteitsvorming
Gebruikte methoden	Training/cursus/voorlichting; Debat/gesprekken; Les(sen) voor basis of middelbare scholen; Creatieve aanpak
Mogelijke triggerfactoren	Achterstelling/discriminatie; Zoekend naar identiteit; Niet thuis/geaccepteerd voelen in Nederland; Weinig kennis van de islam; Polarisation/spanningen tussen groepen
Mogelijk werkzame elementen	Vergroten bewustwording en kennis jongeren; Weerbaarheidsversterking jongeren; Identiteitsvorming; Versterken binding met samenleving

VERGELIJKBARE AANPAKKEN:

- Anne Frank Huis. Jongeren laten reflecteren op de gevaren van antisemitisme en discriminatie door de tentoonstelling in het Anne Frank Huis en door het verhaal te vertellen van Anne Frank.
- Angry, Stichting Paradox. Multimediaal project over beeldvorming van radicalisering onder jongeren belicht vanuit drie posities: de fotograaf, de gevestigde media en de jongeren zelf. Naast een interactieve tentoonstelling bevat het project een website, een online game en een iApp. Bron: <http://www.polarisatie-radicalisering.nl/praktijkvoorbeelden/angry/>
- Tentoonstelling WOII, OCaN. Bron: Forum Projecten. Overzicht Projecten: Masterplan maatschappelijke binding en tegengaan radicalisering'. Bron: TNO rapportage Ingrijpen bij radicalisering - De mogelijkheden van de eerstelijnswerker http://www.polarisatie-radicalisering.nl/fileadmin/user_upload/pdf/Ingrijpen-bij-radicalisering-de-mogelijkheden-van-de-eerstelijnswerker-2009.pdf
- Critical Mass. Jongeren onderwijzen en voorlichten over maatschappelijke thema's, door onder andere interactieve tentoonstellingen. Bron: <http://criticalmass.nu/>

9

Praktijkvoorbeeld Meldpunt De-radicalisering Assadaaka

SAMENVATTING

Begin 2015 heeft zelforganisatie De Vriendschap Community Assadaaka (VCA) een meldpunt De-radicalisering opgericht. Bij dit meldpunt kan iedereen zorgen delen over afwijkend gedrag van individuen en mogelijk radicaliserende jongeren. Na een melding krijgen melders en individuen informatie en/of advies of individuele begeleiding van vertrouwenspersonen. De belangrijkste doelstelling is een bijdrage leveren aan vroegsignalering, preventie en ingrijpen in radicaliseringsprocessen. Meldpunt De-radicalisering Assadaaka werkt met vertrouwenspersonen die zijn opgeleid om het gesprek aan te gaan met gezinnen of individuen waarin of waarover zorgen zijn. Deze vertrouwenspersonen moeten maatwerk leveren, door te werken aan bijvoorbeeld versterken weerbaarheid, zelfvertrouwen, versterken binding samenleving en identiteitsvorming. Als het nodig is verwijzen vertrouwenspersonen door.

ONTWIKKELAAR

De Vriendschap Community Assadaaka (VCA). De VCA bestaat bijna 25 jaar en is gevestigd in Amsterdam.

PROBLEEM

Ouders of andere mensen met zorgen over een jongere die radicaliseert of afwijkend gedrag vertoont, weten soms niet waar zij terecht kunnen met deze zorgen. Sommige gemeenten hebben een meldpunt ingericht, maar dat is niet voor iedereen even toegankelijk. Sommige mensen zijn terughoudend een melding te doen bij een instantie zoals een gemeente of de politie, omdat zij denken dat dan meteen een strafrechtelijk traject volgt. Ook willen mensen niet altijd meteen geassocieerd worden met het onderwerp radicalisering. Daarom is er de behoefte aan een laagdrempelige voorziening waar ouders en andere mensen gemakkelijk een zorgmelding kunnen doen.

DOELGROEP

Het meldpunt heeft ouders, andere bewoners en professionals als directe doelgroep. Kort samengevat iedereen die zich zorgen maakt over een mogelijk radicaliserende jongere. Uiteindelijk wil de aanpak indirect de kwetsbare jongeren met afwijkend gedrag en verhoogde vatbaarheid voor radicalisering bereiken. Zij spelen soms met het idee uit te reizen naar Irak of Syrie en lopen

een verhoogd risico slachtoffer te worden van ronselaars. Deze jongeren kunnen in een kwetsbare positie verkeren door problemen in het gezin of de opvoeding, armoede en een gebrek aan liefde. Zij kunnen moeite hebben om werk of een stageplek te vinden en binnen het onderwijs te blijven. Deze jongeren voelen zich soms niet gehoord of geholpen.

De aanpak is gericht op verandering binnen het individu. En wordt gegeven aan een individu.

DOELEN

De belangrijkste doelstelling is een bijdrage leveren aan vroegsignalering, preventie en ingrijpen in radicaliseringsprocessen. Signaleren als het met een jongere niet goed gaat. Het motto is dan ook: voorkomen is beter dan genezen. De aanpak is zowel preventief als curatief.

AANPAK

De methode van deze aanpak is de inrichting van een meldpunt waar iedereen zorgen kan delen over afwijkend gedrag van individuen en signalen kan doorgeven over mogelijk radicaliserende jongeren. Na een melding krijgen melders en individuen informatie en/of advies of individuele begeleiding van vertrouwenspersonen. Assadaaka heeft hiervoor 26 vertrouwenspersonen opgeleid. Deze vertrouwenspersonen zijn burgers met

een bepaalde achtergrond, bijvoorbeeld in de hulpverlening. Het moeten ervaringsdeskundigen zijn, die dezelfde taal spreken en weten wat de doelgroep meemaakt. Deze vertrouwenspersonen zijn opgeleid om te zoeken naar hulpvragen van de melders. Zij bieden een luisterend oor, bieden andere perspectieven aan en geven handvatten aan melders en jongeren. Mogelijk verwijzen vertrouwenspersonen door naar andere instanties, zoals de geestelijke gezondheidszorg (GGZ) of de politie. Mensen kunnen het meldpunt op alle werkdagen bellen tot 22 uur in de avond. Ook bestaat de mogelijkheid langs te komen op locatie. Hiervoor staan iedere dag zeven of acht vertrouwenspersonen paraat.

WAAR WORDT DE AANPAK UITGEVOERD?

De aanpak wordt gegeven binnen de context van het gezin, familie/sociale omgeving of een gemeenschap.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Meldpunt Deradicalisering Assadaaka wordt uitgevoerd in samenwerking met vertrouwenspersonen, die zijn opgeleid door een externe partij. Bij het meldpunt zijn ook imams en ouders van gestorven jihadgangers betrokken

PRAKTIJKERVARINGEN

Meldpunt Deradicalisering Assadaaka is februari 2015 in werking getreden. In principe heeft het meldpunt een landelijke dekking. De praktijk leert dat melders vooral afkomstig zijn uit Amsterdam.

OVERZICHT

Categorie ontwikkelaar/ uitvoerder	Non-profit organisatie of stichting
Doelgroep direct	Professionals; Individuele burger; Risicjongeren; Geradicaliseerde jongeren; Volwassenen; Ouders;
Doelgroep indirect	Risicjongeren; Geradicaliseerde jongeren;
Categorie doelstellingen	Verhogen bewustwording en kennis jongeren; Verhogen bewustwording en kennis ouders; Verhogen bewustwording en kennis sleutelfiguren; Versterken weerbaarheid; Versterken binding met samenleving; Identiteitsvorming; De-radicalisering;
Gebruikte methoden	Ondersteunen ouders/gezinnen; Meldpunt
Mogelijke triggerfactoren	Achterstelling/discriminatie; Dagbesteding/kansen in toekomst; Zoekend naar identiteit; Niet thuis/geaccepteerd voelen in Nederland; Psychische problemen; Drank/drugs; Weinig kennis van de islam; Weerbaarheid; Gezinsproblematiek; Polarisation/spanningen tussen groepen
Mogelijk werkzame elementen	Vergroten bewustwording en kennis jongeren; Vergroten bewustwording en kennis ouders; Vergroten bewustwording en kennis sleutelfiguren; Weerbaarheidsversterking jongeren; Identiteitsvorming; Versterken binding met samenleving; De-radicalisering;

EVALUATIES

Er is geen onderzoek verricht naar de aanpak.

CONTACTPERSOON

Ahmed El Mesri

020-7525131

elmesri@gmail.com

info@assadaaka.nl

VERGELIJKBARE AANPAKKEN

- Hulplijn (ondersteuning ouders bij) radicalisering, zie praktijkvoorbeeld 2 in deze rapportage.
- Meld- en adviespunt radicalisering Amsterdam, Gemeente Amsterdam. Meld- en adviespunt waar professionals terecht kunnen voor vragen en advies bij mogelijke gevallen van radicalisering. Bij dit meld- en adviespunt vindt een integrale beoordeling van de situatie plaats. <http://www.polarisatie-radicalisering.nl/praktijkvoorbeelden/amsterdam-centrum-de-radicalisering>
- Meldpunt Enschede, Gemeente Enschede. Het meldpunt moet signalen over radicalisering op een goede wijze afhandelen. De medewerkers die dit meldpunt moeten bemannen nemen deel aan een cursus met betrekking tot polarisatie en radicalisering. Bron: <http://www.polarisatie-radicalisering.nl/praktijkvoorbeelden/enschede/>

10

Praktijkvoorbeeld Radicx

SAMENVATTING

Radicx is een intervisie-instrument, om zorgen over een jongere in beeld te brengen en een eerste inschatting te kunnen maken of een jongere mogelijk radicaliseert of dat er sprake is van andere zorgelijke ontwikkelingen. Het instrument maakt de risico- en steunfactoren rond een jongere inzichtelijk en geeft handreikingen hoe een jongere verder begeleid kan worden.

ONTWIKKELAAR

Radicx is ontwikkeld door Ine Spee en Maartje Reitsma, in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken. De aanpak is openbaar toegankelijk en kan dus door iedereen worden uitgevoerd.

PROBLEEM

Het gedrag van een jongere kan bij docenten, de mentor of andere betrokken eerstelijns-professionals een "niet-pluis"-gevoel oproepen. Het kan moeilijk zijn dit gevoel te duiden: gaat het om "gewoon" pubergedrag, of is er reden voor zorgen omdat er sprake lijkt van een proces van radicalisering? Ook kan het lastig zijn in te schatten wanneer en hoe er moet worden ingegrepen. Bovendien zien verschillende eerstelijns-professionals een jongere op verschillende manieren, ieder heeft zijn eigen beeld van een jongere. Hoe breng je deze verschillende beelden bij elkaar?

DOELGROEP

De aanpak is ontwikkeld voor het onderwijs, maar kan gebruikt worden door professionals in verschillende sectoren zoals politie, gezondheidszorg, jongerenwerk of justitiële partners. Voorbeelden van professionals die het instrument kunnen gebruiken zijn het Zorg Advies Team op scholen en zorgcoördinatoren. Indirect richt de aanpak zich op risicjongeren, d.w.z. jongeren waar zorgen over zijn. De aanpak richt zich op verandering op zowel individueel als groepsniveau.

DOELEN

De aanpak is preventief. De doelstelling is meer informatie verzamelen over een casus met verschillende professionals,

zodat effectiever op zoek gegaan kan worden naar meer informatie of naar hulp voor de betreffende jongere.

AANPAK

Radicx is een intervisie-instrument, om zorgen over een jongere in beeld te brengen en een inschatting te kunnen maken of een jongere mogelijk radicaliseert. Het instrument maakt het gedrag van jongeren en de risico- en steunfactoren rond een jongere inzichtelijk. Professionals onderzoeken gezamenlijk de signalen in een intervisiesetting. Onderscheidend aan het instrument is dat ook onderzocht wordt of de signalen op ideologisch gebied liggen.

Met het instrument krijgen professionals meer handvatten of er voldoende informatie is over een jongere en in hoeverre er reden is om zorgen te hebben. Met het instrument kan geen uitsluitel worden gegeven of er sprake is van radicalisering, maar het geeft wel meer concrete invulling aan een "niet-pluis"-gevoel. Ook geeft het instrument handreikingen hoe een jongere verder begeleid kan worden. Het instrument heeft hiermee een rol in signalering van radicalisering, deze signalering kan vervolgens leiden tot vervolginventies zoals hulpverlening.

RANDVOORWAARDEN

Het gebruik van Radicx voor een casus neemt ongeveer 2 uur in beslag, tijdsinvestering van betrokkenen rondom een casus is dus vereist.

WAAR WORDT DE AANPAK UITGEVOERD?

De interventie is ontwikkeld voor het onderwijs, maar kan ook door andere professionals binnen een gemeente worden gebruikt.

SAMENWERKINGSPARTNERS

De betrokkenen rond een casus.

PRAKTIJKERVARINGEN

Radix is voor het eerst ontwikkeld in 2008, in 2014 is gestart met een verbeterde versie van het instrument. Doordat het instrument openbaar toegankelijk is, is onbekend hoeveel de tool precies wordt gebruikt.

TOEPASBAARHEID

Radix is openbaar toegankelijk, en is te vinden in de publicatie "Puberaal, lastig of radicaliserend" via onderstaande link.

CONTACTPERSOON

Ine Spee
06 – 44525101
i.spee@ivp.nl

BESCHIKBARE MATERIALEN

<http://www.schoolenveiligheid.nl/kennisbank/puberaal-lastig-of-radicaliserend/>

OVERZICHT

Categorie ontwikkelaar / uitvoerder	Zelfstandigen
Doelgroep direct	Professionals; Professionals onderwijs; Professionals politie; Professionals gezondheidszorg; Professionals jongerenwerk; Professionals justitiële partners
Doelgroep indirect	Risicjongeren
Categorie doelstellingen	Verhogen bewustwording en kennis professionals; Verhogen bewustwording en kennis sleutelfiguren; Netwerkvorming; Overig nl. intervisie tussen professionals.
Gebruikte methoden	Debat/gesprekken; Netwerkvorming; Systeembenadering; Overig nl. systemisch gesprek dat kan leiden tot andere interventies.
Mogelijke triggerfactoren	Aanpak zet niet in op specifieke triggerfactoren maar is bedoeld om te onderzoeken of er triggerfactoren aanwezig zijn.
Mogelijk werkzame elementen	Vergroten bewustwording en kennis professionals; Vergroten bewustwording en kennis sleutelfiguren; Overig nl. uitwisseling van informatie tussen professionals

VERGELIJKBARE AANPAKKEN

- TERRA toolkit, Impact, zie praktijkvoorbeeld 11 in deze rapportage
- Kenniscongres, gemeente de Bilt, Kenniscongres voor alle betrokkenen om expertise en deskundigheid op het gebied van radicalisering te ontwikkelen. In navolging op de resultaten van het kenniscongres is besloten een tweedaagse toerustingsmodule te geven aan meerdere professionals. Bron: <http://www.polarisatie-radicalisering.nl/praktijkvoorbeelden/de-bilt/>
- Kernwaardenproject Actie!, Berenschot, Kinderen en professionals gaan met elkaar de interactie aan om te praten over de kernwaarden van de democratische rechtsstaat en hoe deze te versterken. Bron: http://www.polarisatie-radicalisering.nl/fileadmin/user_upload/pdf/Handleiding-Kernwaardenproject-Actie.pdf
- Studiedag Radicalisering: achtergrond, signalering, preventie & interventie, SaHa communicatie, Een interactieve studiedag geeft meer duidelijkheid over de verschillende achtergronden en motieven van radicaliserende jongeren. Deskundige sprekers laten zien hoe je met hen in contact komt en dit onderwerp bespreekt. Bron: <http://www.saha-communicatie.nl/informatie-radicalisering.html>

11

Praktijkvoorbeeld TERRA Toolkit

SAMENVATTING

De TERRA toolkit bevat folders voor verschillende professionals met tips over het herkennen van en omgaan met radicalisering. Ook bevat de toolkit handleidingen voor journalisten en beleidsmakers van lokale en nationale overheden. De toolkit is gericht op verschillende vormen van radicalisering en is tot stand gekomen op basis van inzichten uit de wetenschappelijke literatuur en de kennis en ervaring van diverse mensen uit de praktijk.

ONTWIKKELAAR

Impact

PROBLEEM

Een veel gehoorde vraag van mensen die in aanraking komen met personen die het risico lopen te radicaliseren, is hoe radicalisering kan worden herkend. Hoe kun je radicalisering signaleren, en wat kun je als professional doen om in gesprek te blijven met een mogelijk radicaliserend persoon? Hoe kun je hierin samenwerken met andere professionals? En welke invloed kunnen beleidsmakers en journalisten uitoefenen op de achtergrondfactoren van radicalisering?

DOELGROEP

De TERRA toolkit is ontwikkeld voor lokale en nationale overheden, en voor mensen in het veld die beroepsmatig in contact komen met vatbare personen of groepen die het risico lopen te radicaliseren, in heel Europa. De toolkit is specifiek voor de volgende groepen professionals ontwikkeld: leraren en jeugdwerkers, politieagenten, gevangenispersoneel, religieuze leiders, journalisten en beleidsmakers van gemeenten of overheid. De aanpak richt zich op verandering op individueel niveau, en wordt gegeven op zowel individueel als groepsniveau.

DOELEN

De TERRA toolkit kent zowel preventieve als curatieve doelen. Het belangrijkste doel van de TERRA toolkit is het vergroten van bewustwording van radicalisering, onder verschillende doelgroepen: hoe je het kunt herkennen, hoe je het kunt signaleren

en wat een mogelijke aanpak kan zijn. De toolkit wil bewustwording creëren over de rol van verschillende professionals in de preventie van radicalisering en de manier waarop professionals kunnen samenwerken. Het bredere doel van de aanpak is een positief effect hebben op de veiligheidssituatie in Europa, door bij te dragen aan de preventie van radicalisering.

AANPAK

De TERRA toolkit bevat specifiek materiaal voor elke doelgroep, bestaande uit geschreven en videomateriaal. Het materiaal biedt concrete handvatten bij het zien van veranderend gedrag en geeft aanwijzingen voor een aanpak, ook in samenwerking met andere professionals. De toolkit richt zich niet alleen op islamitische radicalisering maar op verschillende vormen van radicalisering, met uitzondering van de handleiding voor religieuze leiders. De toolkit kan door individuen zelf gebruikt worden. Daarnaast wordt de toolkit gebruikt als materiaal in een train de trainer programma.

De toolkit is tot stand gekomen op basis van (internationale) wetenschappelijke literatuur, de opinies van experts op het gebied van radicalisering en mensen uit de praktijk, en op basis van de kennis en ervaring van slachtoffers van terrorisme en voormalig radicale personen.

WAAR WORDT DE AANPAK UITGEVOERD?

Online, en binnen de gemeenschap waar professionals deel van uitmaken.

PRAKTIJKERVARINGEN

De toolkit is in 2014 voor het eerst gepubliceerd. Omdat de toolkit openbaar beschikbaar is, is onbekend hoeveel deze precies wordt gebruikt. Wel is bekend dat de toolkit in Amsterdam, Engeland en Denemarken wordt gebruikt. Ook hebben Homeland Security, de FBI en het Department of Justice in de Verenigde Staten gevraagd om de toolkit te mogen gebruiken. De toolkit heeft de beoordeling "zeer goed" gekregen van de Europese commissie.

TOEPASBAARHEID

De TERRA toolkit is gratis online beschikbaar, via onderstaande link, en kan door iedereen gebruikt worden. De interventie-eigenaar is bereikbaar voor advies en informatie.

CONTACTPERSOON

Magda Rooze
020 660 1902
m.rooze@arq.org

BESCHIKBARE MATERIALEN

De volledige toolkit, de handleidingen per doelgroep en het video-materiaal zijn gratis te downloaden via <http://terratookit.eu/>. De materialen zijn in zowel het Engels als Nederlands beschikbaar.

OVERZICHT

Categorie ontwikkelaar/ uitvoerder	Kennisinstituut
Doelgroep direct	Professionals; Professionals onderwijs; Professionals politie; Professionals gezondheidszorg; Professionals jongerenwerk; Professionals justitiële partners; Individuele burger; Maatschappelijke organisaties migranten; Maatschappelijke organisaties niet-migranten; Moskee; Beleidsmakers
Doelgroep indirect	Risicjongeren
Categorie doelstellingen	Verhogen bewustwording en kennis professionals; Verhogen bewustwording en kennis sleutelfiguren; Netwerkvorming; Versterken gemeenschap; De-radicalisering; Versterken weerbaarheid van professionals
Gebruikte methoden	Training/cursus/voorlichting; Debat/gesprekken; Netwerkvorming; Systembenadering; Organiseren tegengeluiden
Mogelijke triggerfactoren	Achterstelling/discriminatie; Niet thuis/geaccepteerd voelen in Nederland
Mogelijk werkzame elementen	Vergroten bewustwording en kennis professionals; Vergroten bewustwording en kennis sleutelfiguren; Versterken gemeenschap; De-radicalisering

VERGELIJKBARE AANPAKKEN

- Radicx, Ine Spee & Maartje Reitsma, zie praktijkvoorbeeld 10 in deze rapportage.
- Kenniscongres, gemeente de Bilt, Kenniscongres voor alle betrokkenen om expertise en deskundigheid op het gebied van radicalisering te ontwikkelen. In navolging op de resultaten van het kenniscongres is besloten een tweedaagse toerustingsmodule te geven aan meerdere professionals. Bron: <http://www.polarisatie-radicalisering.nl/praktijkvoorbeelden/de-bilt/>
- Kernwaardenproject Actiel, Berenschot, Kinderen en professionals gaan met elkaar de interactie aan om te praten over de kernwaarden van de democratische rechtsstaat en hoe deze te versterken. Bron: http://www.polarisatie-radicalisering.nl/fileadmin/user_upload/pdf/Handleiding-Kernwaardenproject-Actie.pdf
- Studiedag Radicalisering: achtergrond, signalering, preventie & interventie, SaHa communicatie, Een interactieve studiedag geeft meer duidelijkheid over de verschillende achtergronden en motieven van radicaliserende jongeren. Deskundige sprekers laten zien hoe je met hen in contact komt en dit onderwerp bespreekt. Bron: <http://www.saha-communicatie.nl/informatie-radicalisering.html>

12

Praktijkvoorbeeld Training eerstelijns- professionals RadarAdvies

SAMENVATTING

Training eerstelijnsprofessionals RadarAdvies is een groepstraining voor eerstelijnswerkers met als doelstelling om hen kennis en begrip bij te brengen over het fenomeen radicalisering, de signalen ervan te leren herkennen en hun bewust zijn van hun eigen rol daarbij te laten groeien. Eerstelijnsprofessionals moeten een gedeelde verantwoordelijkheid voor de zorg van kwetsbare jongeren ontwikkelen. En uiteindelijk weten wat zij zelf, maar zeker ook met een team van professionals, kunnen doen om radicalisering af te remmen, te stoppen en terug te draaien.

ONTWIKKELAAR

RadarAdvies

PROBLEEM

Het probleem is dat eerstelijnsprofessionals onvoldoende zijn toegerust om radicalisering te begrijpen, de signalen ervan herkennen, te weinig kennis hebben over hun eigen rol daarbij en bovenal daarmee uiteindelijk niet weten wat zij kunnen doen om radicalisering af te remmen, te stoppen en terug te draaien. Ook kan het zo zijn dat zij onvoldoende beseffen of weten dat zij radicalisering met een team van professionals moeten aanpakken.

DOELGROEP

De directe doelgroep van de aanpak zijn de eerstelijnswerkers. Maar het is iets breder dan dat, want ook de moskee of gemeentebtenaren worden bereikt. De indirecte doelgroep zijn de kwetsbare jongeren die verhoogd vatbaar zijn voor radicalisering en de individuen die al verder in het radicaliseringsproces zitten. Indirect worden ook de ouders, anderen in het gezinssysteem en de sociale omgeving van jongeren bereikt.

De aanpak is gericht op verandering binnen het individu en wil dat bereiken door een groepsgerichte werkwijze. Bij voorkeur is dit een gemengde groep van professionals met diverse achtergronden en werkgevers, die in hun dagelijkse werk op een functionele manier met elkaar samenwerken.

DOELEN

De doelstelling van de Training eerstelijnsprofessionals RadarAdvies is dat eerstelijnsprofessionals het fenomeen radicalisering leren begrijpen, de signalen ervan herkennen, bewust zijn van hun eigen rol daarbij en bovenal daarmee uiteindelijk weten wat zij kunnen doen om radicalisering af te remmen, te stoppen en terug te draaien. De training moet eerstelijnsprofessional beter en effectiever maken in hun werk. Andere doelstelling is ook dat eerstelijnsprofessionals leren beseffen dat zij radicalisering in een team van professionals moeten aanpakken. Daarom richt de aanpak zich tijdens de training ook op netwerkvorming tussen deze partijen. Doel is die gemengde groep professionals effectiever te maken in het voorkomen en herkennen van radicalisering.

De Training eerstelijnsprofessionals RadarAdvies is zowel een preventieve als curatieve aanpak.

AANPAK

De eerstelijnsprofessionals worden in een gemengde groep getraind. Deze professionals, werkzaam bij gemeenten, politie, welzijn, gezondheidszorg, onderwijs, ondergaan gezamenlijk de diverse werkvormen. De werkvormen zijn verbindend tussen de diverse domeinen. De trainers zorgen ervoor dat deelnemers dezelfde taal spreken en een gevoel van bondgenootschap ontwikkelen, zodat zij een gedeelde verantwoordelijkheid voor de zorg van kwetsbare jongeren ontwikkelen. Belangrijk is te vermelden dat de training zich doorontwikkelt. Inhoud is afhan-

kelijk van de veranderingen in de maatschappij of het beeld over radicalisering.

Kern van de trainingen is dat deelnemers onder meer leren over diverse vormen van radicalisering, hoe ze signalen van radicalisering kunnen herkennen, en handvatten krijgen aangereikt om de opgedane kennis in de praktijk in te zetten. Vertrekpunt is radicalisering als proces bij kwetsbare personen en bekeken vanuit een sociaal psychologische en sociologische bril.

De training start met een voorstelronde, waarin duidelijk wordt waarom iedereen aanwezig is. De deelnemers bepalen mede de agenda van deze trainingsdag. In een volgend onderdeel moeten deelnemers bedenken waarom die andere partijen aan tafel zitten. De trainer probeert de deelnemers probleemeigenaar te maken. Vervolgens wordt uitgelegd wat het verschil is tussen orthodoxie en radicalisering; en welke factoren jongeren kwetsbaar maakt voor radicalisering. Daarna volgen werkelijke en fictieve cases en worden deelnemers in groepjes uitgedaagd na te denken over hoe zij hierbij zouden handelen. Ook komen meestal oefeningen gespreksvoering aan bod bij confrontatie met radicaliseringssignalen.

De training bevat filmmateriaal en gebruikt ervaringen vanuit de aanwezige eerstelijnsprofessionals zelf. De trainer daagt de groep uit zelf te vertellen over eigen ervaringen omtrent dit thema en hierover met elkaar in discussie te gaan.

WAAR WORDT DE AANPAK UITGEVOERD?

Vaak binnen gemeenten.

PRAKTIJKERVARINGEN

Training eerstelijnsprofessionals RadarAdvies is ontwikkeld rond het jaar 2007/2008. Daarna is de aanpak zich steeds blijven doorontwikkelen naar gelang nieuwe inzichten beschikbaar kwamen. De kern blijft wel hetzelfde. De aanpak wordt ingezet in diverse Nederlandse gemeenten en ook op plekken buiten Nederland.

EVALUATIES

Er zijn evaluaties uitgevoerd, maar die zijn niet openbaar.

TOEPASBAARHEID

De training van Radar is in te huren door geïnteresseerden. Tevens valt deze training sinds 2015 ook onder de aangeboden opleiding bij het Rijksopleidingsinstituut Radicalisering (<http://ror.nctv.nl>).

CONTACTPERSOON

Steven Lenos
+31 20 4635050 en +31 651091741
s.lenos@radaradvies.nl

BESCHIKBARE MATERIALEN

Niet beschikbaar

OVERZICHT

Categorie ontwikkelaar/ uitvoerder	Kennisinstituut
Doelgroep direct	Professionals; Moskee;
Doelgroep indirect	Risicjongeren; Geradicaliseerde jongeren; Ouders; Het gezin;
Categorie doelstellingen	Verhogen bewustwording en kennis professionals; Verhogen bewustwording en kennis sleutelfiguren; Netwerkvorming; De-radicalisering;
Gebruikte methoden	Training/cursus/voorlichting; Debat/gesprekken; Netwerkvorming;
Mogelijke triggerfactoren	Achterstelling/discriminatie; Dagbesteding/kansen in toekomst; Zoekend naar identiteit; Niet thuis/geaccepteerd voelen in Nederland; Psychische problemen; Drank/drugs; Weinig kennis van de islam; Weerbaarheid; Gezinsproblematiek; Polarisation/spanningen tussen groepen
Mogelijk werkzame elementen	Vergroten bewustwording en kennis professionals; Vergroten bewustwording en kennis sleutelfiguren; Netwerkvorming

VERGELIJKBARE AANPAKKEN

- Working with potentially violent loners in the care sector, Trifler, zie praktijkvoorbeeld 13 in deze rapportage.
- Trainingen Rijksopleidingsinstituut Radicalisering, Ministerie van Veiligheid en Justitie. Het Rijksopleidingsinstituut tegengaan Radicalisering is opgericht in het kader van het Actieprogramma Integrale Aanpak Jihadisme. Het ROR is een samenwerking tussen de NCTV (Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid) en het Opleidingsinstituut DJI (Dienst Justitiële Inrichtingen). Alle door de NCTV ontwikkelde opleidingen en trainingen over het tegengaan van radicalisering en de bestrijding van jihadisme, zijn hiermee onder een dak te vinden (<http://ror.nctv.nl>)
- Training radicalisering en polarisatie, Stichting Vrouw & Welzijn. De training 'R&P' staat voor een expertisevergroting op het gebied van kennis, houding en vaardigheden rondom dit thema. De theorie, praktijk en gevarieerde werkvormen die worden aangeboden, staan ten dienste van de beroepspraktijk van de hulpverlening. Bron: <http://www.vrouwenwelzijn.nl/Trainingen/radicalisering-en-polarisatie.html>
- Cursus bestuurlijke aanpak van radicalisering en terrorisme, Studiecentrum voor Bedrijf en Overheid. De cursus Bestuurlijke aanpak van radicalisering en terrorisme moet handvatten voor de bestuurlijke aanpak van radicalisering en terrorisme gemeenten geven. De cursus bestaat uit de inzet van ervaringsdeskundigen, praktijkcases, interactieve opdrachten door gastdocenten, diverse checklisten, toegang tot een online leeromgeving en een certificaat van deelname. Bron: <http://www.sbo.nl/veiligheid/bestuurlijke-aanpak-radicalisering-terrorisme/>

13

Praktijkvoorbeeld Working with potentially violent loners in the care sector

SAMENVATTING

Working with potentially violent loners in the care sector is een groepstraining voor eerstelijns werkers met als doelstelling om hen kennis bij te brengen over zogenaamde potentieel gevaarlijke eenlingen (PGE) en de benodigde begeleiding en behandeling. Tijdens de training staat het model centraal, wat ondersteunend is om via omschreven patronen gedrag te kunnen herkennen. Het gedrag van kwetsbare jongeren die verhoogd vatbaar zijn voor radicalisering. Ook moet de aanpak ervoor zorgen dat professionals leren de kwetsbaarheid van jongeren in samenwerking met andere betrokkenen in beeld te brengen en gezamenlijk tot een oplossingsrichting te komen. Het delen van informatie is hierbij een centraal thema. Uiteindelijk moet de aanpak bijdragen aan vroegsignalering van radicaliseringsprocessen en de-radicalisering.

ONTWIKKELAAR

Trifier, in samenwerking met GGZ Nederland en het RadarAdvies.

PROBLEEM

Eerstelijns werkers zijn zich in sommige gevallen nog in onvoldoende mate bewust van het bestaan van zogenaamde potentieel gevaarlijke eenlingen (PGE) en de benodigde begeleiding en behandeling. Tijdens de behandeling zijn er onvoldoende handvatten om de-radicalisering vorm te geven, en potentieel gevaar af te wenden. Hetzelfde geldt voor kwetsbare jongeren die verhoogd vatbaar zijn voor radicalisering. Instanties en professionals werken vaak nog onvoldoende samen bij het signaleren van deze individuen en het vinden van een gedegen begeleiding en behandeling.

DOELGROEP

De directe doelgroep van de aanpak zijn de eerstelijns werkers, die in contact staan met individuen met risicovol en voorgenomen gewelddadig gedrag: de zogenaamde potentieel gevaarlijke eenlingen (PGE). Professionals die vanuit verschillende perspectieven betrokken en verantwoordelijk zijn bij een kwetsbaar individu, zoals politie, GGZ, Schoolmaatschappelijk werk en woningbouwverenigingen. De indirecte doelgroep zijn de potentieel gevaarlijke eenlingen en kwetsbare jongeren die verhoogd

vatbaar zijn voor radicalisering of ronselaars. Ook de individuen die al verder in het radicaliseringsproces zitten of terugkeerders uit Syrië of Irak.

De aanpak is gericht op verandering binnen zowel het individu als de groep. De groep moet leren dat zij dat als professionals hun waarneming met elkaar delen en gezamenlijk tot een diagnose en plan van aanpak komen. De aanpak wil verandering binnen het individu en de groep bereiken door een groepsgerichte werkwijze.

DOELEN

Hoofddoelstellingen zijn te komen tot vroegsignalering van radicaliseringsprocessen en bij te dragen aan de-radicalisering. Om dat te bereiken is een doelstelling bewustwording en kennis van professionals te verhogen. Instructie in het vroegtijdig herkennen van voorgenomen geweld voor individuen is hierbij een essentieel onderdeel. Professionals leren een PGE te herkennen en begeleiding en behandeling te kunnen bieden. Een andere doelstelling daarbij is ervoor te zorgen dat professionals leren de kwetsbaarheid van jongeren in samenwerking met andere betrokkenen in beeld te brengen en gezamenlijk tot een oplossingsrichting te komen. Een gezamenlijke taal ontwikkelen en zoeken naar dat gemeenschappelijk belang.

Working with potentially violent loners in the care sector is zowel een preventieve als curatieve aanpak.

AANPAK

Working with potentially violent loners in the care sector bestaat grofweg uit drie fases. In de eerste fase worden professionals zich meer bewust dat de doelgroep bestaat. Deelnemers omschrijven de cognitieve omstandigheden, psychologische en psychosociale factoren die bij een kwetsbaar persoon aanwezig zijn. Welke ondersteuningsvragen hebben deze individuen?

De tweede fase bestaat uit de koppeling van cases uit het werkveld, eigen ervaringen van deelnemers en wetenschappelijk onderzoek aan de werkpraktijk van professionals. Bij radicaliseringsprocessen wordt gevraagd naar gedragingen boven en onder de radar en wat betrokkenen (samen) hadden kunnen doen. Daarover gaan de deelnemers het professionele gesprek met elkaar aan.

In de derde fase verkennen deelnemers de samenwerking met andere professionals binnen en buiten de eigen organisatie en het werkveld. Deelnemers moeten inzien dat het belangrijk is informatie met elkaar te delen over een individu, zoals GGZ en politiegegevens. Dat voorkomt dat elke professional steeds weer opnieuw een inschatting maakt. Aan de randen van de privacy-wetgeving zijn mogelijkheden om de professionele dialoog op te zetten en aan te gaan.

Na de reguliere training vindt er een nazorgtraject plaats: een supervisiegroep van twee deelnemers.

Twee bijzonder aspecten van de training:

- Psychosociale begeleiding voor hulpverleners, die te maken kunnen krijgen met secundaire trauma's of vervolging.

OVERZICHT

Categorie ontwikkelaar/uitvoerder	Kennisinstituut
Doelgroep direct	Professionals
Doelgroep indirect	Risicjongeren; Geradicaliseerde jongeren
Categorie doelstellingen	Verhogen bewustwording en kennis professionals; Verhogen bewustwording en kennis sleutelfiguren; Netwerkvorming
Gebruikte methoden	Training/cursus/voorlichting; Netwerkvorming; Inzetten ervaringsdeskundigen
Mogelijke triggerfactoren	Zoekend naar identiteit; Niet thuis/geaccepteerd voelen in Nederland; Psychische problemen; Weerbaarheid
Mogelijk werkzame elementen	Vergroten bewustwording en kennis professionals; Vergroten bewustwording en kennis sleutelfiguren; Netwerkvorming

- De inzet van ervaringsdeskundigheid en het cliëntenperspectief. Narratieven van moeders van daders over het radicaliseringsproces van hun zoon.

WAAR WORDT DE AANPAK UITGEVOERD?

Vaak binnen gemeenten. In de context van de professionele wereld.

PRAKTIJKERVARINGEN

In 2012 is de pilot van Working with potentially violent loners in the care sector gestart. In samenwerking met GGZ NL en het NCTV. De aanpak wordt ingezet in diverse Nederlandse gemeenten en in het kader van RAN ook op plekken buiten Nederland.

EVALUATIES

Trifier houdt onder deelnemers van de training wel een tevredenheidsonderzoek. Op die manier worden evaluatiescores bijgehouden, maar deze zijn voor intern gebruik. Er is nog geen wetenschappelijk onderzoek verricht.

TOEPASBAARHEID

Working with potentially violent loners is in te huren door geïnteresseerden. De training is niet openbaar beschikbaar. KOSTEN?

CONTACTPERSOON

Gijsbert Roseboom
0161-231118
gijsbert@trifier.nl

BESCHIKBARE MATERIALEN

Niet beschikbaar

VERGELIJKBARE AANPAKKEN

- Training eerstelijnsprofessionals, RadarAdvies, zie praktijkvoorbeeld 12 in deze rapportage.
- Trainingen ministerie, Ministerie van Veiligheid en Justitie. Ministerie van Veiligheid en Justitie heeft de afgelopen jaren diverse trainingen met betrekking de tot deskundigheidsbevordering voor eerstelijnsprofessionals laten ontwikkelen en uitvoeren. Tevens zijn van deze trainingen handleidingen voor train-de-trainer trainingen beschikbaar. Bron: <https://toolbox-extremisme.nctv.nl/trainingen>
- Training radicalisering en polarisatie, Stichting Vrouw & Welzijn. De training 'R&P' staat voor een expertisevergroting op het gebied van kennis, houding en vaardigheden rondom dit thema. De theorie, praktijk en gevarieerde werkvormen die worden aangeboden, staan ten dienste van de beroepspraktijk van de hulpverlening. Bron: <http://www.vrouwenwelzijn.nl/Trainingen/radicalisering-en-polarisatie.html>
- Cursus bestuurlijke aanpak van radicalisering en terrorisme, Studiecentrum voor Bedrijf en Overheid. De cursus Bestuurlijke aanpak van radicalisering en terrorisme moet handvatten voor de bestuurlijke aanpak van radicalisering en terrorisme gemeenten geven. De cursus bestaat uit de inzet van ervaringsdeskundigen, praktijkcases, interactieve opdrachten door gastdocenten, diverse checklists, toegang tot een online leeromgeving en een certificaat van deelname. Bron: <http://www.sbo.nl/veiligheid/bestuurlijke-aanpak-radicalisering-terrorisme/>

Opzet van het project

HET PROJECT BESTAAT UIT DE VOLGENDE ONDERDELEN:

- Inventarisatie aanpakken door literatuur- en documentenstudie
- Gesprekken met de betrokkenen voor wie de producten zijn bedoeld (eindgebruikers) en experts over de eindproducten
- Selectie van aanpakken
- Beknopte beschrijving aanpakken aan de hand van interviews met interventieontwikkelaars

INVENTARISATIE AANPAKKEN DOOR LITERAATUUR- EN DOCUMENTENSTUDIE

De basis van het project is een inventarisatie van aanpakken die zich expliciet richten op het voorkomen of tegengaan van radicalisering onder moslims. Dat was al een eerste selectie-criterium om aanpakken mee te nemen in de inventarisatie. De aanpak moet specifiek zijn ontwikkeld om radicalisering tegen te gaan en dus expliciet het voorkomen of tegengaan van radicalisering als (sub)doel hebben opgenomen. Daarmee zijn alle andere aanpakken, die indirect zeker een bijdrage kunnen leveren aan preventie, van de inventarisatie uitgesloten. Te denken valt aan algemene aanpakken gericht op de versterking van identiteitsontwikkeling bij jongeren, de aanpak van discriminatie of opvoedondersteuning. Deze aanpakken zijn belangrijk en kunnen zeker een bijdrage leveren aan versterking van jongeren of hun omgeving, en zo de preventie van radicalisering. Deze keuze is gemaakt om praktische redenen, met name om de inventarisatie enigszins af te bakenen. Daarnaast waren er nog een aantal andere criteria bij het meenemen in de inventarisatie en uiteindelijke opname in een longlist van aanpakken, namelijk dat de aanpak:

- gericht is op de preventie van radicalisering;
- moet zijn ontwikkeld en uitgevoerd in Nederland¹;
- ontwikkeld en/of uitgevoerd is in de periode 2005 tot nu;
- vindbaar is via deskresearch. En dus beschikbaar via openbare bronnen.

BRONNEN INVENTARISATIE

- Databanken
 - » <http://www.polarisatie-radicalisering.nl/> met daarin lokale radicaliseringprojecten
 - » Databank Nuansa met daarin alle documentatie die Nuansa van 2007 tot 2011 als kennis- en adescentrum polarisatie en radicalisering heeft verzameld <https://toolbox-extremisme.nctv.nl/kennisbank>
 - » Toolbox Extremisme NCTV <https://toolbox-extremisme.nctv.nl/>
 - » Nederlands Jeugdinstituut (NJI)
 - » Radicalisation Awareness Network (RAN) overzicht van interventies, en daaruit dan enkele die ontwikkeld in Nederland. De publicatie van RAN geeft een overzicht van interventies op Europees niveau; http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ran-best-practices/docs/ran_collection_approaches_and_practices_en.pdf
- Rapporten
 - » Evaluatie actieplan polarisatie en radicalisering: Resultaten van 78 lokale projecten die tussen 2007 en 2011 zijn uitgevoerd http://www.polarisatie-radicalisering.nl/fileadmin/user_upload/pdf/KplusV_Eindrapport_PenR.pdf
 - » Publicaties TNO. Movisie, Forum en COT over interventies (zie literatuurlijst)
- Gemeentelijke en landelijke actieplannen
- Google met een uitgebreide search met diverse (combinaties van) zoektermen

1 Een beloftevolle Belgische interventie is wel meegenomen in de inventarisatie

Deze inventarisatie heeft geleid tot een longlist van ruim 200 aanpakken. De meeste aanpakken zijn ontwikkeld en uitgevoerd in de periode 2007-2011, ten tijde van het actieplan [Polarisatie en Radicalisering 2007-2011](https://www.rijksoverheid.nl/documenten/jaarplannen/2007/08/27/actieplan-polarisatie-en-radicalisering-2007-2011) [<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/jaarplannen/2007/08/27/actieplan-polarisatie-en-radicalisering-2007-2011>]. In deze periode kregen gemeenten van de Rijksoverheid extra geld om lokaal aanpakken te ontwikkelen en uit te voeren. Omdat het Rijk de initiatiefnemers vrij liet in de vorm waarin zij acties opzetten, heeft dit geresulteerd in een veelheid en verscheidenheid aan aanpakken. Weinig van de lokaal ontwikkelde en geïmplementeerde aanpakken zijn na beëindiging van de financiering vanuit Actieplan 2007-2011 voortgezet. Na afloop van het Actieplan 2007-2011 zijn in de periode 2012-2014 minder nieuwe aanpakken ontwikkeld. Hierin komt verandering door het toenemende aantal uitreizigers naar Syrië en Irak en zorgen over radicalisering onder Islamitische jongeren. Uiteindelijk leidt dat tot het [Actieplan Integrale Aanpak Jihadisme \(2014\)](https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2014/08/30/actieprogramma-integrale-aanpak-jihadisme) [<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2014/08/30/actieprogramma-integrale-aanpak-jihadisme>], dat de aandacht voor de aanpak van radicalisering opnieuw hoog op de agenda heeft gezet. Doordat deze interventies veelal nog volop in ontwikkeling zijn, zijn die nog niet of nauwelijks in dit overzicht terug te vinden.

FORMAT EN SELECTIECRITERIA

Gelijktijdig aan de inventarisatie van aanpakken is gewerkt aan een vast format om relevante informatie van aanpakken in deze publicatie op een vergelijkbare manier op te nemen. Dit zorgt ervoor dat aanpakken onderling ook gemakkelijker te vergelijken zijn. Voorbeelden van categorieën binnen dit format zijn ontwikkelaar/uitvoerder, doelgroep, doelstelling en methode. Een volledig overzicht hiervan is te vinden in Bijlage 1. Voor het vaststellen van dit format is gebruik gemaakt van bestaande formats om aanpakken mee te beschrijven, zoals het format dat Movisie gebruikt voor de beschrijving van interventies in de Databank effectieve sociale interventies.

Omdat de doelstelling van dit project uiteindelijk is om een selectie van de longlist te beschrijven, zijn in deze fase ook al concept selectiecriteria opgesteld. Over de totstandkoming van deze selectie en deze shortlist volgt later meer informatie.

GESPREKKEN MET EINDGEBRUIKERS EN EXPERTS

Tijdens het project zijn experts, betrokkenen bij de aanpak van radicalisering op beleids- en uitvoerend niveau, en interventieontwikkelaar nauw betrokken. Tijdens expertmeetings en interviews is gesproken met het Nederlands Jeugdinstituut (NJI), Universiteit van Amsterdam (UvA), de Expertise-unit Sociale Stabiliteit en Radicalisering (ESS), het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW), de gemeenten Amsterdam,

Rotterdam en Den Haag, , Reclassering Nederland, Stichting Interculturele Participatie en Integratie (S-IPI) Youké Jeugdzorg, Stichting School en Veiligheid, een jongerenwerker van ELKWelzijn in Culemborg, en zelforganisatie Nisa 4 Nisa. Doel van deze gesprekken was zicht te krijgen op extra aanpakken naast de opbrengst vanuit de literatuur- en documentenstudie. Daarnaast is de experts gevraagd een reactie te geven op het conceptformat voor beschrijving van aanpakken en de selectiecriteria voor opname in de shortlist van aanpakken centraal.

Deze fase heeft geresulteerd in een aangevulde en geactualiseerde longlist van aanpakken, een definitieve format voor praktijkvoorbeelden en vastgestelde selectiecriteria.

SELECTIE VAN AANPAKKEN

Gelet op de omvang van het aantal geïnventariseerde aanpakken (ruim 200) is het nodig een selectie te maken. Die selectie wordt vervolgens nader beschreven op basis van een vast format. Om deze selectie onderbouwd te maken zijn een aantal selectiecriteria nodig. Op basis van voorbeelden van selectiecriteria en gesprekken met experts en stakeholders zijn deze selectiecriteria opgesteld.

Gekozen is de criteria vooral op basis van inhoud vorm te geven. Alleen procesmatige selectiecriteria, zoals een voorwaarde dat de aanpak gedetailleerd en stapsgewijs is uitgewerkt en de opzet concreet is beschreven (vorm, volgorde, frequentie, duur en timing van de activiteiten), zouden ervoor zorgen dat er een te beperkt aantal weinig aanpakken over blijven om een goed beeld te geven van mogelijke aanpakken. Hetzelfde geldt voor het gebruik van kwalitatieve criteria, zoals een duidelijk beschreven verband tussen doelen, doelgroep en aanpak en de aanwezigheid van een procesevaluatie of effectonderzoek. Veel aanpakken zijn in dit opzicht juist nog in ontwikkeling.

Het selecteren op basis van inhoud heeft tot doel diverse aanpakken te beschrijven op elementen zoals type ontwikkelaar/uitvoerder, doelgroep, doelstelling, methode en de context waarbinnen de interventie wordt uitgevoerd. Ondanks dat met name geselecteerd is op basis van inhoud, hebben aanpakken die gemakkelijker overdraagbaar zijn wel voorrang gekregen. Bijvoorbeeld omdat er een contactpersoon beschikbaar is, een handreiking of handleiding voorhanden of dat de interventie-eigenaar bereid is tot verdere ontwikkeling en verspreiding van de interventie. Daarnaast is bij de selectie gekeken naar aanwezigheid van gebruikerservaringen. Onder gebruikerservaringen verstaan wij ervaringen over de uitvoering van de aanpak middels onderzoek. Gebruik van deze criteria levert een gevarieerd beeld op aan voorbeeldprojecten die radicalisering kunnen voorkomen. Na toepassing van deze selectiecriteria en verschillende

selectierondes zijn uiteindelijk 35 aanpakken geselecteerd. Deze aanpakken verschillen qua doelgroep, methode, doelstelling en scope. Omdat er een selectie toegepast is, ontbreken er in deze groep van 35 aanpakken bepaalde aanpakken. We konden er per doelgroep, methode, doelstelling en scope immers maar een beperkt aantal selecteren.

Bij deze 35 aanpakken is contact gezocht met de interventieontwikkelaars/eigenaren met de vraag of de aanpak nog steeds actueel is. Als een contactpersoon te achterhalen was, is aan de hand van een vragenlijst een (telefonisch) interview afgenomen. Aanpakken zonder contactpersoon vielen in deze ronde automatisch af. De interviews dienden om de uiteindelijke beschrijvingen te kunnen opstellen. Na deze interviews zijn er nog meerdere aanpakken afgevallen. Bijvoorbeeld omdat tijdens een interview, anders dan uit informatie uit de inventarisatiefase, bleek dat de aanpak niet specifiek was ontwikkeld om radicalisering te voorkomen of tegen te gaan. Of omdat een interventie-eigenaar geen rol kon spelen in het overdragen van de aanpak. Uiteindelijk bleken van de 35 aanpakken er 13 geschikt om in deze publicatie op te nemen.

BEKNOPT BESCHRIJVING PRAKTIJKVOORBEELDEN

De 13 aanpakken zijn op basis van het interview en aanvullende schriftelijke informatie beschreven. De conceptbeschrijvingen zijn ter controle voorgelegd aan de interventieontwikkelaars/eigenaren. De definitieve versies van deze beschrijvingen zijn opgenomen in deze rapportage. Daarnaast zijn enkele conceptbeschrijvingen voorgelegd aan een groep van experts. Zij hebben nog opmerkingen en suggesties kunnen geven ter verbetering van de vorm van deze beschrijvingen. Centrale vraag hierbij was: voorzien de beschrijvingen in voldoende mate in de informatiebehoefte bij (potentiele) gebruikers?

DOORONTWIKKELING

In 2016 vindt binnen Kennisplatform Integratie & Samenleving een project plaats waarin ingezet wordt op het versterken van enkele aanpakken ter preventie van radicalisering. Het doel is deze aanpakken overdraagbaar te maken, de onderbouwing te versterken en in een enkel geval te evalueren.

Literatuurlijst

COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement. (2011). Kennissynthese polarisatie en radicalisering. Mogelijkheden voor preventie van polarisatie en radicalisering onder migrantenjeugd door professionals in de jeugdsector. Den Haag: COT [Link http://www.zonmw.nl/uploads/tx_vipublicaties/COT_-_Forum_Kennissynthese_ZonMw_Polarisatie_en_Radicalisering_1_.pdf]

Guldener, V.R. et al. (2012). Vijf jaar lokale projecten Polarisation en Radicalisering Resultaatinventarisatie 2007-2011. Arnhem: kplusv [Hyperlink: http://www.polarisatie-radicalisering.nl/fileadmin/user_upload/pdf/KplusV_Eindrapport_PenR.pdf]

Lousberg, M., van Hemert, D. & Langelaan, S. (2009). Ingrijpen bij radicalisering. De mogelijkheden van de eerstelijnswerker. Soesterberg: TNO [LINK http://www.polarisatie-radicalisering.nl/fileadmin/user_upload/pdf/Ingrijpen-bij-radicalisering-de-mogelijkheden-van-de-eerstelijnswerker-2009.pdf]

Lub, V. (2009). Onderzoek Movisie 2009: Stimulering van maatschappelijke binding van jongeren. Een verkenning naar sociale interventies op het terrein van radicalisering en culturele spanningen. Utrecht: Movisie [[https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Stimulering%20van%20maatschappelijke%20binding%20van%20jongeren%20\[MOV-225170-0.3\].pdf](https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Stimulering%20van%20maatschappelijke%20binding%20van%20jongeren%20[MOV-225170-0.3].pdf)]

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (2007). Actieplan Polarisation en Radicalisering 2007-2011. Den Haag: BZK [HYPERLINK <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/jaarplannen/2007/08/27/actieplan-polarisatie-en-radicalisering-2007-2011>].

Ministerie van Binnenlandse Zaken. (2007). Overzicht acties en activiteiten tegengaan polarisation en radicalisering en bevordering weerbaarheid. Den Haag: BKZ

Ministerie van Veiligheid en Justitie. Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. (2014). Actieprogramma Integrale Aanpak Jihadisme. Overzicht maatregelen en acties. Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie (2014) [HYPERLINK <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2014/08/30/actieprogramma-integrale-aanpak-jihadisme>]

PAS, IHH, COT (2007), Amsterdam tegen Radicalisering. Gemeente Amsterdam.

Radicalisation Awareness Network (RAN). (2015). RAN Collection. Preventing Radicalisation to Terrorism and Violent Extremism. [HYPERLINK http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ran-best-practices/docs/ran_collection_approaches_and_practices_en.pdf]

Stadsdeel Slotervaart. (2007). Actieplan Slotervaart: Het tegengaan van radicalisering

BIJLAGE

Format beschrijving praktijkvoorbeelden

AANPAK

Naam praktijkvoorbeeld

SAMENVATTING

Korte samenvatting

ONTWIKKELAAR

Naam organisatie(s) die de aanpak hebben ontwikkeld

PROBLEEM

Beknopte beschrijving van het probleem waarop de aanpak zich richt

DOELGROEP

Beschrijving directe en indirecte doelgroep. De directe doelgroep is de doelgroep die direct met de interventie wordt bereikt. Zoals bij een training voor professionals deze professionals de directe doelgroep zijn. De indirecte doelgroep, ook wel de profijtgroep genoemd, is de doelgroep die uiteindelijk met de interventie wordt bereikt. Zoals bij diezelfde training voor professionals de kwetsbare jongeren zijn. Daarnaast beschrijft doelgroep of de aanpak gericht is op een individu of een groep. En of de aanpak wordt gegeven aan een individu of groep.

DOELEN

Doelstelling en subdoelstellingen die in de aanpak zijn opgenomen. En de mate waarin de aanpak preventief of curatief is.

- Preventieve aanpak: Een aanpak die is bedoeld om radicalisering te voorkomen.
- Curatieve aanpak: Een aanpak die is bedoeld om radicalisering tegen te gaan zodra tekenen van radicalisering gesignaleerd zijn. Hierbij is sprake van zachte maatregelen. De hardere en repressieve maatregelen, waarbij veeleer sprake is van deradicalisering, worden uitgevoerd door de politie. Deze laatste zijn niet in de publicatie opgenomen.

AANPAK

Beschrijving van de werkwijze

RANDVOORWAARDEN

Aan welke randvoorwaarden moet worden voldaan

WAAR WORDT DE AANPAK UITGEVOERD?

De context waarbinnen de aanpak wordt uitgevoerd. Zoals een Buurt, Gemeenschap, het onderwijs, kunst, moskee, Gezin of professionele wereld.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Wie zijn nodig om de aanpak uit te voeren?

PRAKTIJKERVARINGEN

Bevat informatie over:

- de huidige status: lopend of afgerond?
- het jaar dat de aanpak is ingezet.
- de landen waarbinnen de aanpak is ingezet
- praktijk- of gebruikerservaringen.

EVALUATIES

Eventueel onderzoek dat is verricht naar de aanpak

TOEPASBAARHEID

Hoe kunnen geïnteresseerden deze aanpak inzetten? En indien bekend, welke kosten zijn daaraan verbonden?

CONTACTPERSOON

Gegevens contactpersoon

BESCHIKBARE MATERIALEN

Mogelijke verwijzingen naar materiaal

OVERZICHT

Categorie ontwikkelaar/ uitvoerder	Gemeente; Ministerie; Politie; Welzijnswerk; Kennisinstituut; Non-profit organisatie of stichting; Onderwijs; Religieuze instelling of islamitisch theoloog
Doelgroep direct	Professionals; Professionals onderwijs; Professionals politie; Professionals gezondheidszorg; Professionals jongerenwerk; Professionals justitiële partners; Individuele burger; Maatschappelijke organisaties migranten; Maatschappelijke organisaties niet-migranten; Moskee; Jongeren algemeen; Risicjongeren; Geradicaliseerde jongeren; Volwassenen; Ouders; Het gezin; Meisjes/vrouwen; Jongens/mannen; Bekeerlingen; Een gemeenschap; Een buurt of deel van een stad
Doelgroep indirect	Professionals; Professionals onderwijs; Professionals politie; Professionals gezondheidszorg; Professionals jongerenwerk; Professionals justitiële partners; Individuele burger; Maatschappelijke organisaties migranten; Maatschappelijke organisaties niet-migranten; Moskee; Jongeren algemeen; Risicjongeren; Geradicaliseerde jongeren; Volwassenen; Ouders; Het gezin; Meisjes/vrouwen; Jongens/mannen; Bekeerlingen; Een gemeenschap; Een buurt of deel van een stad
Categorie doelstellingen	Verhogen bewustwording en kennis professionals; Verhogen bewustwording en kennis jongeren; Verhogen bewustwording en kennis ouders; Verhogen bewustwording en kennis sleutelfiguren; Netwerkvorming; Overbruggend contact; Versterken gemeenschap; Versterken weerbaarheid; Versterken binding met samenleving; Identiteitsvorming; Socio-economisch; De-radicalisering; Versterken band ouders en kind
Gebruikte methoden	Training/cursus/voorlichting; Debat/gesprekken; Bewonersbijeenkomst; Dialoog tussen groepen; Netwerkvorming; Ondersteunen ouders/gezinnen; Systeembenadering; Les(sen) voor basis of middelbare scholen; Dagelijkse/intensieve (persoonlijke) begeleiding door hulpverlening; Dagelijkse/intensieve (persoonlijke) begeleiding door peer; Creatieve aanpak; Sport; Organiseren tegengeluiden; Meldpunt
Triggerfactoren ²	Achterstelling/discriminatie; Dagbesteding/kansen in toekomst; Zoekend naar identiteit; Niet thuis/geaccepteerd voelen in Nederland; Psychische problemen; Drank/drugs; Weinig kennis van de islam; Weerbaarheid; Gezinsproblematiek; Polarisatie/spanningen tussen groepen
Werkzame elementen ³	Vergroten bewustwording en kennis professionals; Vergroten bewustwording en kennis jongeren; Vergroten bewustwording en kennis ouders; Vergroten bewustwording en kennis sleutelfiguren; Versterken gemeenschap; Weerbaarheidsversterking jongeren; Identiteitsvorming; Versterken binding met samenleving; Overbruggend contact; Versterken band ouders en kind; Opvoedondersteuning; Socio-economisch; Peermethoden; De-radicalisering; Totaalaanpak

2 Deze factoren kunnen bijdragen aan een radicaliseringsproces

3 Dit zijn de elementen binnen de interventie die moeten zorgen voor de werkzaamheid ervan

Colofon

Financier:	Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Auteurs:	F.J. Hermens M. van Kapel, MSc Drs. R. van Wonderen Drs. M. Booijsink
Ontwerp:	Design Effects
Uitgave:	Kennisplatform Integratie & Samenleving P/a Kromme Nieuwegracht 6 3512 HG Utrecht T (030) 230 3260

De publicatie kan gedownload worden via de website van het
Kennisplatform Integratie & Samenleving: <http://www.kis.nl>.

ISBN 978-90-5830-712-5

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2016.
Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-
Jonker Instituut. Gedeeltelijke overname van teksten is
toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.
The copyright of this publication rests with the Verwey-
Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on
condition that the source is mentioned.

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

KENNISPLATFORM INTEGRATIE & SAMENLEVING

Kennisplatform Integratie & Samenleving doet onderzoek, adviseert en biedt praktische tips en instrumenten over vraagstukken rond integratie, migratie en diversiteit. Daarnaast staat het platform open voor vragen, signalen en meningen en formuleert daar naar beste vermogen een antwoord op.

Deze kennisuitwisseling is bedoeld om een fundamentele bijdrage te leveren aan een pluriforme en stabiele samenleving. Blijf op de hoogte van alle projecten, vragen en antwoorden en andere kennisuitwisseling via www.kis.nl, de [nieuwsbrief](#), [Twitter](#) en [LinkedIn](#).

